

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในเขตเทศบาลตำบลอัคระคำ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประชาธิปไตย
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทกับสตรีนิยม
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง
4. การมีส่วนร่วมทางการเมือง
5. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง
6. แนวคิดเกี่ยวกับเทศบาล
7. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเทศบาลตำบลอัคระคำ
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
9. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประชาธิปไตย

1.1 ความหมายของประชาธิปไตย

สถาบันพระปกเกล้า (2552 : 10 -15) “ประชาธิปไตย” หรือ “Democracy” มาจากคำว่า “Demos” ในภาษากรีก แปลว่า ประชาชน (People) และ “Kratos” แปลว่า การปกครอง ซึ่งรวมกัน หมายถึง การปกครองโดยประชาชน เริ่มใช้ในสมัยกรีกโดยมีความหมายถึงสิทธิของราษฎรของนครรัฐกรีกในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการปกครอง ประชาธิปไตย ประกอบด้วยหลักการขั้นมูลฐานที่สำคัญคือเชื่อในความเท่าเทียมและคุณค่าของบุคคลและเชื่อว่ามนุษย์ เป็นผู้ที่มีเหตุผลสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง

หากพิจารณาความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” ในรูปศัพท์ภาษาไทยจะเห็นว่าประกอบด้วย คำว่า “ประชาธิปไตย” หมายถึง หมู่คน คือปวงชน กับคำว่า “อธิปไตย” หมายถึง ความเป็นใหญ่ “ประชาธิปไตย” จึงหมายถึง ความเป็นใหญ่ของปวงชน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติศัพท์ คำว่า ประชาธิปไตย

ว่ามาจากภาษาอังกฤษว่า “Democracy” แปลว่า ระบบการปกครองที่ตีพิมพ์ชนเป็นใหญ่ หรือ การถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่

Lincoln. (1861) ประธานาธิบดี คนที่ 16 ของสหรัฐอเมริกา ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่าประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองของประชาชนโดยประชาชน และเพื่อประชาชนตลอดจนเป็นวิธีการในการดำเนินชีวิตของคนในการอยู่ร่วมกันโดยสันติภายใต้ความเชื่อที่ว่า คนเราเกิดมาเท่าเทียมกัน มีสิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิตภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2552 : 87 - 92),

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าประชาธิปไตย เป็นรูปแบบการปกครองที่ประชาชนมีอำนาจสูงสุด ประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพเสมอภาคกัน เคารพระเบียบกฎหมายของสังคม ให้เกียรติซึ่งกันและกัน โดยใช้หลักเหตุผล และความเป็นธรรมในการอยู่ร่วมกัน โดยต้องไม่ให้เกิดความเดือดร้อนแก่บุคคลอื่น

1.2. แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย

ธงชัย วงศ์ชัยวรรณ (2546 : 81- 83) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยไว้ 3 แนวคิด ดังนี้

1. ประชาธิปไตย ในฐานะที่เป็นอุดมการณ์เน้นเสรีภาพความเท่าเทียมและความเสมอภาค หมายความว่า ประชาชนมีความรู้สึกและยอมรับคุณค่าของประชาธิปไตยในขอบเขตแห่งกฎหมาย เสรีภาพเสมอภาคและภราดรภาพ โดยยึดถือและปฏิบัติ อย่างมั่นคงตามวิถีทางแห่งกฎหมายเพื่อธำรงไว้ซึ่งหลักการแห่งประชาธิปไตย

2. ประชาธิปไตย ในฐานะที่เป็นรูปแบบการปกครองหรือระบบการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย ซึ่งอำนาจอธิปไตยหรืออำนาจสูงสุดเป็นของปวงชน รัฐบาลที่สามารถปกครองได้ภายใต้การยินยอมของประชาชน รัฐบาลจะมีอำนาจจำกัดหรือเท่าที่จำเป็นแสดงให้เป็นความโปร่งใสตรวจสอบได้ ถ้ามีข้อบกพร่องผิดพลาดต้องพร้อมที่จะปรับปรุง ถ้าสิ่งนั้นก่อให้เกิดความเดือดร้อนต้องขอโทษและชดเชย ปกครองโดยกฎหมายหรือหลักนิติธรรมทุกอย่างต้องเป็นไปตามกฎหมาย ถ้าไม่มีกฎหมายก็ไม่สามารถเอาคนไปลงโทษได้ และถ้าไปจับใครต้องดำเนินการตามขั้นตอนทางกฎหมาย ระบบการปกครองที่คำนึงถึงเสียงข้างมาก เคารพสิทธิเสียงข้างน้อย เปิดโอกาสให้เสียงข้างน้อยได้พูด มีการกระจายอำนาจและเน้นการมีส่วนร่วม คือมีองค์กรต่าง ๆ ในการปกครองเปิดโอกาสให้ประชาชนในการมีส่วนร่วมในการดำเนินการปกครอง เช่น การมีสภาผู้แทนราษฎร มีพรรคการเมือง

มีรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชน ศาลมีอิสระจากฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ และรัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น

3. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิตหรือเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชน (ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. 2546 : 4) หมายความว่า การปฏิบัติตามหลักการประชาธิปไตยในการดำเนินชีวิตประจำวันมีอุดมการณ์ ประชาธิปไตยในหัวใจ เช่น เคารพกฎหมาย เข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง ไม่ละเมิดหรือเอารัดเอาเปรียบสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่นเคารพกฎหมายบ้านเมืองอย่างเคร่งครัด หากประชาชนของประเทศใดไม่ยึดถือหลักการประชาธิปไตยเป็นวิถีชีวิตประเทศนั้น ก็ไม่เรียกว่าเป็นประเทศประชาธิปไตย แม้ว่าจะมีรูปแบบการปกครองแบบ ประชาธิปไตย หรือแม้จะมีกลไกอื่น เช่น มีรัฐธรรมนูญ มีพรรคการเมือง หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ตาม (วิสุทธิ โปธิแทน. 2544 : 45)

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ประชาธิปไตย เป็นการปกครองที่ประชาชนมีอำนาจสูงสุด มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น โดยการใช้เสียงข้างมากเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา ยึดหลักประโยชน์ของประชาชนของประชาชนโดยรวม ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพเสมอภาคกัน ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย

1.3. หลักการของประชาธิปไตย

สมบัติ ชำรงชัยวงศ์ (2540 : 92 -97) ได้แบ่งหลักการของประชาธิปไตย ออกเป็น 5 ประการ คือ

1. หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน (Popular Sovereignty) หลักการข้อนี้จะให้ความสำคัญกับอำนาจอธิปไตยที่จะต้องเป็นของประชาชน เพื่อให้การปกครองเป็นของประชาชนอย่างแท้จริง โดยประชาชนมีอำนาจในการเลือกผู้แทนที่จะเข้าไปปกครอง โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งและรวมไปถึงอำนาจในการถอดถอนผู้แทนที่ตนเองเลือกเข้าไปอีกด้วย

2. หลักเสรีภาพ (Liberty) ระบอบประชาธิปไตยถือว่าประชาชนย่อมมีสิทธิเสรีภาพทั้งในการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเสรีภาพเหล่านี้จะต้องมีการกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดซึ่งกันและกันอันจะนำไปสู่ความเสมอภาคของประชาชน

3. หลักความเสมอภาค (Equality) ถึงแม้ว่ามนุษย์เราจะเกิดมามีความแตกต่างกัน แต่ความแตกต่างเหล่านี้เป็นเพียงความแตกต่างกันทางกายภาพ มนุษย์เกิดมาควรมีความเสมอภาคปกป้องประโยชน์ของคนได้ สำหรับความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตยนั้น

จะให้ความสำคัญกับความเสมอภาคทางโอกาส ซึ่งหมายถึงประชาชนมีโอกาสที่เท่ากันทางการเมือง เศรษฐกิจสังคมและการศึกษา

4. หลักกฎหมาย (Rule of Law) ปรัชญาสำคัญของกฎหมาย คือ ชนชั้นใดเป็นผู้บัญญัติกฎหมายย่อมเพื่อประโยชน์ของชนชั้นนั้น ดังนั้น ระบอบประชาธิปไตยที่ยึดถือประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้ง จึงกำหนดให้ประชาชนมีอำนาจในการบัญญัติกฎหมาย เพื่อให้กฎหมายสะท้อนถึงความต้องการของประชาชน

5. หลักเสียงข้างมาก (Majority Rule, Minority Right) ยึดหลักที่ว่า การตัดสินใจ ใด ๆ ทางการเมืองต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ จึงกำหนดให้เสียงข้างมากเป็นการตัดสินใจ อย่างไรก็ตามหลักการเสียงข้างมากนั้นก็ไม่ว่าจะละเลยสิทธิของเสียงข้างน้อย (Minority Rights) ได้ทั้งนี้ จะต้องมียุทธศาสตร์ที่ให้ความคุ้มครองกับเสียงข้างน้อย เพื่อป้องกันไม่ให้เสียงส่วนใหญ่กดขี่ข่มเหงเสียงส่วนน้อย

1.4. รูปแบบประชาธิปไตย

จรรยา ภาคติกโกวิท และคณะ (2553 : 28) ระบอบประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองที่ประชาชนทุกคนเป็นผู้ใช้อำนาจและมีหน้าที่ ที่ตนต้องรับผิดชอบไม่ว่าจะเป็นโดยตรงหรือโดยผ่านตัวแทนที่ได้รับเลือกจากประชาชนอย่างเสรี

วิทยากร เขียงกุล (2550 : 15) ระบอบประชาธิปไตยหรือการปกครองตนเองของประชาชนอาจจำแนกได้เป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. ประชาธิปไตยโดยตรง (Direct Democracy) มีลักษณะสำคัญ คือ ประชาชนออกเสียงลงมติเห็นด้วยหรือไม่ เห็นด้วยกับทางเลือกหรือปัญหาในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ถูกหยิบยกหรือเสนอขึ้นมาพิจารณาประชาชนมาประชุมกันอภิปรายและลงคะแนนกันในเรื่องสำคัญ เช่น การประชุมเรื่องงบประมาณ กฎหมายในระดับท้องถิ่น หรือการลงประชามติในระดับประเทศ เช่น การจะรับในระบอบประชาธิปไตยแบบนี้ ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินโดยตรงไม่จำเป็นต้องมีผู้แทน เช่น การปกครองในกรีกสมัยโกลด์ฟูททกาลและรัฐเล็ก ๆ บางรัฐในสวิสเซอร์แลนด์ ปัจจุบัน อย่างไรก็ตามแม้การปกครองแบบนี้จะตรงกับความหมายของ “ประชาธิปไตย” มากที่สุดประเทศต่าง ๆ ในโลกก็ไม่นิยมใช้การปกครองแบบนี้อีกต่อไป เพราะประเทศต่างๆ มีพลเมืองมากขึ้นตามลำดับการจัดการประชุมประชาชนทั้งหมดย่อมจะลำบากในการจัดสถานที่ เวลา ตลอดจนการควบคุมการประชุมทั้งในปัจจุบันการบริหารราชการแผ่นดินมีความ

สลับซับซ้อนมากขึ้น หากแก่การทำความเข้าใจหากปล่อยให้ประชาชนที่ไม่รู้ข้อเท็จจริง ตัดสินใจ โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ผลเสียก็จะเกิดแก่ประเทศชาติมากกว่าผลดี

2. ประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) การเมืองการปกครองที่ประชาชนมอบอำนาจให้คณะบุคคลเข้าบริหารประเทศแทนตนผ่านระบบการเลือกตั้ง ผู้ได้รับมอบอำนาจมีสิทธิกำหนดนโยบายสาธารณะ และทิศทางการพัฒนาตามแนวทางที่พรรคของตนสัญญาไว้กับประชาชนแต่การให้อำนาจนั้น มิใช่ให้ไปอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดมิใช่ให้อำนาจไปดำเนินนโยบายสาธารณะใดก็ได้ โดยถือเพียงว่าพวกตนได้รับเสียงข้างมาก เพราะยังคงต้องรับฟังอย่างให้คุณค่าแก่ทุกฝ่ายในสังคมที่จะได้รับผลกระทบจากนโยบายสาธารณะเหล่านั้นด้วย การปกครองแบบนี้ประชาชนจะเลือกตั้งผู้แทนของตนไปมีเสียงในการบริหารราชการแผ่นดินแทนตนและปวงชนทั้งชาติอันเป็นการปกครองโดยอาศัยเสียงข้างมากของบรรดาผู้แทนซึ่งประชาชนทั้งประเทศเลือกกรวมกันเป็นรัฐสภาพันเอง ปัจจุบันประเทศส่วนใหญ่ในโลกมีการปกครองแบบนี้

3. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) เป็นระบอบที่เน้นให้ประชาชนปรึกษาหารือกันในทุกแง่มุมในทางเลือกหรือปัญหาที่จะต้องตัดสินใจแล้วตกลงหรือตัดสินใจร่วมกันว่าจะเลือกหรือหาทางออกเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ อย่างไรก็ตามการปกครองแบบนี้มีหลักการเช่นเดียวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งประชาชนเลือกตั้งผู้แทนของตนเข้าไปบริหารราชการแผ่นดินเพียงแต่ในการปกครองแบบนี้ได้นำเอาวิธีการของการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยตรงมาผสมเข้าด้วยทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมเสียงในการบริหารราชการแผ่นดินมากกว่าแบบที่สอง การผสมผสานประชาธิปไตย ทั้งสองแบบแรก รวมทั้งการให้ประชาชนมีการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น มีองค์กรอิสระที่รักษาผลประโยชน์ฝ่ายประชาชนมีการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น มีสื่อมวลชนและองค์กรประชาชนที่เข้มแข็ง ภาคประชาชนหรือสังคมพลเมืองมีบทบาทในการตัดสินใจเรื่องการบริหารประเทศค่อนข้างมาก ไม่ได้ปล่อยให้ผู้แทนทำทุกอย่าง

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า รูปแบบประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองที่ประชาชนมีอำนาจและหน้าที่โดยตรงในการเลือกตั้งตัวแทนทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

1.5 ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

1.5.1. ความหมายของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

จรรยาสุริ มาติลก โกวิท และคณะ (2553 : 29) ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมืองการปกครอง สามารถทำได้หลาย

รูปแบบและหลายระดับ ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นส่วนเสริมประชาธิปไตยระบบตัวแทน

ถวิลวดี บุรีกุล (2548 : 85 - 87) ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม คือ การเมืองการปกครองที่เคารพในคุณค่าศักดิ์ศรีของทุกภาคส่วนในสังคมอย่างเสมอกันเปิดโอกาสให้ทุกฝ่าย มีส่วนร่วมคิดร่วมตั้งประเด็นพัฒนานโยบายสาธารณะร่วมดำเนินการร่วมผลักดันติดตามประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรมมิใช่ปล่อยให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเพียงลำพัง

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นต่อเนื่องตลอดเวลา เป็นการสื่อสารสองทาง ทั้งช่องทางเป็นทางการ และไม่เป็นทางการเพราะการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนได้นั้น ประชาชนต้องรับทราบข้อมูลแสดงความคิดเห็น ปรีกษาหรือตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ประชาชนต้องสนใจเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง เพื่อให้กระบวนการมีส่วนร่วมส่งผลต่อการตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งและเป็นที่ยอมรับทั่วกัน และการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถมีทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

1.5.2. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

จรรยาพร มาติลกโกวิท และคณะ (2553 : 32) ของประชาชนจะมีการจัดระดับการมีส่วนร่วมแตกต่างกันแต่จะมีจุดร่วมคือ การมีส่วนร่วมเริ่มจากระดับง่ายที่ทำได้ในชีวิตประจำวันไปหาระดับสูงสุด ซึ่งในระดับสูงสุดมีความแตกต่างกัน ซึ่งระดับการมีส่วนร่วมอาจจะหยุดที่การลงประชามติเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ขณะที่บางท่านมองว่าการมีส่วนร่วมครอบคลุมถึงการมีบทบาทการบริหารบ้านเมือง โดยการตั้งพรรคการเมืองและตั้งรัฐบาล

มูลนิธิปริญญาโทนักบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2546) การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งของรัฐ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวสามารถทำได้หลายรูปแบบหลายระดับ คือ

1. การให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ โครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน
2. การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นหรือให้ข้อมูล
3. การร่วมปรึกษาหารือ
4. การให้อำนาจแก่ประชาชนในการตัดสินใจ ซึ่งเป็นระดับสูงของการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น การลงประชามติ เป็นต้น

การมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอาจจำแนกตามกิจกรรมที่ประชาชนสนใจเข้าร่วมเป็น 3 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมในระดับเบื้องต้น เช่น ร่วมแสดงความคิดเห็นในทาง การเมืองร่วมพูดคุยอภิปรายเรื่องราวทางการเมืองและสถานการณ์ปัจจุบัน ร่วมลงชื่อเพื่อเสนอ เรื่องราวหรือประชาพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งในทางการเมือง รวมกลุ่มเล็ก ๆ เพื่อ แสดงความคิดเห็นในทางการเมือง และเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เป็นต้น

2. การมีส่วนร่วมในระดับกลาง เช่น ร่วมเดินขบวนเพื่อเรียกร้องความเป็น ธรรมร่วมปราศรัยในการชุมนุมเรียกร้องเรื่องราว ร่วมลงชื่อเพื่อเสนอให้ฝ่ายที่มีอำนาจ ตัดสินใจอย่าใดอย่างหนึ่ง และร่วมออกข่าวประท้วงหรือร่วมกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อ เรียกร้อง เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมในระดับสูง เช่น ร่วมลงสมัครรับเลือกตั้งเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ร่วมก่อตั้งพรรคการเมืองและร่วมก่อตั้งรัฐบาล เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการร่วม ทำกิจกรรมทางการเมือง เช่น การสนทนา พูดคุยเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมือง ตลอดจน การลงประชามติ การร่วมเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทกับสตรีนิยม

2.1 ความหมายของบทบาท

อิสระพัฒน์ ชีรพัฒน์ศิริ (2553 : 13) ได้ให้ความหมายว่า บทบาท คือ พฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่คาดหวังถึงการแสดงออก การอธิบาย ลักษณะงานสามารถตอบสนองความคาดหวังของสังคมและให้ข้อมูลทั่ว ๆ ไป สำหรับที่จะให้ สมาชิกแต่ละคนเริ่มทำหน้าที่ของตนได้

บทบาท (Role) เป็นคนที่มีผลสำคัญทั้งทางด้านจิตวิทยา พฤติกรรมและ สังคมต่อองค์กรและสังคม ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและมีความ เป็นระเบียบทางสังคม ซึ่งการศึกษาและนักวิชาการได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของบทบาท และให้ความหมายของคำว่า “บทบาท” ไว้อย่างหลากหลาย ดังเช่น คำนี้ง อัดตศุภนาพันธ์ . (2544 : 13) กล่าวว่า เป็นการปฏิบัติงานของบุคคลตามอำนาจหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้กับ ตำแหน่งที่บุคคลดำรงอยู่ในขณะนั้น นอกจากนี้ ทองอินทร์ วงศ์โสธร. (2544 : 191) กล่าวว่า เป็นตำแหน่งหนึ่งในสถาบันที่ผู้สวมบทบาทจะเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน เพื่อให้ทำหน้าที่ได้ สมบูรณ์ในสถาบันนั้น ๆ ซึ่งหากพิจารณาในสถาบันการศึกษาจะพบว่าบทบาทของครู

สัมพันธ์กับบทบาทของนักเรียนในสถาบันครอบครัวบทบาทของพ่อแม่สัมพันธ์กับบทบาทของลูกบทบาทจึงเปรียบเทียบเสมือนตำแหน่งแต่มีความหมายกว้างกว่าตำแหน่ง “ผู้บริหาร” เป็นตำแหน่งที่กำหนดไว้สอดคล้องกับที่ บุญชิต งามสง่า. (2545 : 18) ได้กล่าวว่าเป็นหน้าที่รับผิดชอบและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ที่ถูกกำหนดไว้ควบคุมกับตำแหน่งที่ผู้นั้นควรกระทำส่วน พูลสุข สังข์รุ่ง. (2546 : 102) กล่าวว่า เป็นพฤติกรรมที่ได้รับการคาดหวังไว้ในองค์กรหลาย ๆ องค์กร การอธิบายลักษณะงาน (Job Description) เป็นสิ่งที่จะบอกว่าใครจะต้องทำหน้าที่อะไร ซึ่งสมาชิกแต่ละคนสามารถจะอ่านเพื่อจะมีความคิดว่าตัวเองจะมีหน้าที่ทำอะไร ซึ่งคำอธิบายนี้จะไม่ครอบคลุมทุกสิ่งแต่อย่างน้อยจะให้ข้อมูลทั่วไปสำหรับที่จะให้สมาชิกแต่ละคนเริ่มทำหน้าที่ของตนนอกจากนี้ Sergiovanni. (1992 : 196 อ้างถึงใน บุญชิต งามสง่า. 2545 : 17) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง กลุ่มพฤติกรรมที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งในองค์กร สอดคล้องกับ Cambell. (1993 : 81) กล่าวว่า เป็นกลุ่มพฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กับหน้าที่และตำแหน่ง

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า บทบาท คือ การกระทำ การแสดงออกของบุคคลในบทบาทหน้าที่ ตำแหน่งในสังคม เพื่อสื่อสารให้บุคคลอื่นเข้าใจ

2.2 ประเภทของบทบาท

Hunt. (1971 อ้างถึงใน สุภัญญา บุตรอำคา. 2554 : 20) ได้แบ่งประเภทของบทบาทไว้ ดังนี้

1. บทบาทที่ถูกกำหนดโดยสังคมเป็นบทบาทหน้าที่ สังคมกำหนดว่าบุคคลในตำแหน่งนั้นควรทำอย่างไร เช่น สังคมกำหนดว่าผู้พิพากษามีหน้าที่พิจารณาคดี บทบาทกำหนดให้คนเป็นตัวอย่างของสังคม เช่น การแต่งกาย การพูด ความประพฤติของคนในสังคมย่อม หมายถึง วัฒนธรรมและสังคมของคนนั้น

2. บทบาทที่สังคมคาดหวังเป็นบทบาทที่ผู้อื่นคาดหวังไว้ว่าผู้ดำรงตำแหน่งนั้นควรปฏิบัติอย่างไร เช่น ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (สมาชิกรัฐสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้นำและฝ่ายบริหารระดับชาติและระดับท้องถิ่น) ตุลาการเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกตำแหน่ง ครู อาจารย์ พระภิกษุ และผู้นำศาสนา คนชั้นสูงรวมทั้งผู้ปฏิบัติงานใกล้ชิดคนชั้นสูงต้องเป็นคนดีคนเก่ง ประพฤติดีเป็นที่พึ่งและศรีที่ราชของประชาชน

แนวความคิดในเรื่องบทบาทนี้ส่วนใหญ่มักจะพิจารณาในแนวคิดทางสังคมและจิตวิทยาได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทไว้หลายอย่างซึ่งพอจะนำพาพิจารณาพอสังเขปได้ ดังนี้

Sabin. (1972 อ้างในสุกัญญา บุตรอำคา. 2554 : 20) ได้แบ่งลักษณะที่สำคัญของบทบาทไว้ 2 ประการ คือ

1. ความคาดหวัง (Expectation) เป็นความคาดหวังต่อบุคคลที่ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ ว่าน่าจะแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมกับตำแหน่งนั้น ๆ อย่างไร

2. การแสดงบทบาท (Enactments) เป็นการแสดงบทบาทของบุคคล 1 ให้สอดคล้องกับบทบาทที่ถูกกำหนดไว้หรือคาดหวัง

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ประเภทของบทบาทนั้นขึ้นอยู่กับตำแหน่งทางสังคมหน้าที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในขณะนั้น

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

บทบาท หมายถึง กลุ่มของพฤติกรรมที่แสดงออกตามบรรทัดฐานหรือความคาดหวังของสังคม รวมทั้งตามสถานภาพของบุคคลนั้น ตำแหน่งหรือสถานภาพทางสังคมของบุคคลเป็นตัวกำหนดบทบาทหรือพฤติกรรมที่บุคคลนั้น ๆ ควรจะแสดงออกตามบทบาทของแต่ละบุคคลแต่ละคนมีการแสดงออกตามบทบาทต่าง ๆ เช่น บทบาทผู้บริหาร บทบาทผู้ปฏิบัติงาน บทบาทครูผู้สอน บทบาทนักเรียน เป็นต้น ในขณะเดียวกันอาจแสดงได้หลายบทบาท

อิสระพัฒน์ ชีรพัฒน์ศิริ (2553 : 16) สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท คือ การปฏิบัติงานของบุคคลตามอำนาจหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ในตำแหน่งที่บุคคลดำรงอยู่ในขณะนั้น โดยเฉพาะเป็นบทบาทที่ผู้อื่นคาดหวังเป็นการกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริงซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพและเป็นบทบาทที่ผู้อื่นรับรู้ยอมรับว่าบุคคลจะต้องปฏิบัติไปตามบทบาทที่สังคมกำหนดให้

จำนง อดิวัฒนสิทธิ และคณะ (2554 : 45-46) ได้แบ่งลักษณะบทบาทเป็น 3 ประการ ดังนี้

1. บทบาทในอุดมคติ (Ideal Role) เป็นบทบาทที่กำหนดไว้เป็นกฎหมายหรือความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคมเป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ซึ่งมีสภาพหนึ่ง ๆ ควรกระทำแต่อาจไม่มีใครทำตามนั้น ก็ได้

2. บทบาทที่บุคคลเข้าใจ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้น ๆ ที่คาดคิดด้วยตนเองว่าควรเป็นอย่างไร เกี่ยวข้องกับทัศนคติ ค่านิยมบุคลิกภาพและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

3. บทบาทที่แสดงออกจริง (Actual or Enacted Role) เป็นการกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริงขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วยสถานการณ์ดังกล่าวอาจจะเป็นสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม เช่น การกดดันของกลุ่มต่าง ๆ และบทบาทที่กระทำอาจสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับบทบาทในอุดมคติหรือบทบาทที่บุคคลรับรู้ก็ได้

Allport. (1997 : 181-184 ; อ้างถึงใน คำนิ้ง อุตตศุภนาพันธ์. 2542 : 11) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการแสดงบทบาทของบุคคลว่าขึ้นอยู่กับปัจจัย 4 อย่าง ดังต่อไปนี้

1. ความคาดหวังในบทบาท (Role Expectation) ซึ่งเป็นบทบาทความคาดหวังของผู้อื่นหรือเป็นบทบาทที่สถาบันองค์กรหรือกลุ่มสังคมคาดหวังให้บุคคลปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ที่บุคคลนั้นครองตำแหน่งอยู่

2. การรับรู้บทบาท (Role Perception) เป็นการรับรู้ในหน้าที่ของตนเองว่าควรจะมีบทบาทอย่างไร และสามารถมองเห็นบทบาทของตนเองให้ได้ตามการรับรู้ (Receive Role) ซึ่งเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับความต้องการของบุคคลขึ้นอยู่กับคุณลักษณะพื้นฐานของบุคคล ตลอดจนเป้าหมายชีวิตและค่านิยมของบุคคลที่สวมบทบาทนั้น

3. การยอมรับบทบาทของบุคคล (Role Acceptance) ซึ่งเกิดขึ้นได้เมื่อมีการสอดคล้องกับบทบาทตามความคาดหวังของสังคม และบทบาทที่ตนเองรับรู้อยู่การยอมรับบทบาทนี้เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับความเข้าใจในบทบาท และการสื่อสารระหว่างสังคมและบุคคลนั้น ทั้งนี้เพราะว่าบุคคลไม่ได้ยินยอมทุกบทบาทเสมอไป แม้ว่าจะได้รับการคัดเลือกหรือถูกผลักดันจากสังคมให้ดำรงตำแหน่งและมีบทบาทหน้าที่ ปฏิบัติก็ตามเพราะถ้าหากบทบาทที่ได้รับนั้นทำให้ได้รับผลเสียหายหรือเสียผลประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าขัดแย้งกับความต้องการหรือค่านิยมของบุคคลนั้น ผู้ครองตำแหน่งอยู่ก็จะพยายามหลีกเลี่ยงบทบาทนั้นและไม่ยอมรับบทบาทนั้น ๆ

4. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของบุคคล (Role Performance) เป็นบทบาทที่เข้าของแสดงจริง (Actual Role) ซึ่งอาจจะเป็นการแสดงบทบาทตามที่สังคมคาดหวังหรือเป็นการแสดงบทบาทตามการรับรู้และความคาดหวังของตนเองการที่บุคคลจะปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับระดับการยอมรับบทบาทนั้น ๆ ของบุคคลที่ดำรงตำแหน่งอยู่หรือเนื่องมาจากความสอดคล้องกันของบทบาทตามความคาดหวังของสังคมและการรับรู้บทบาทของตนเอง

Broom and Selznick. (1963 : 36 อ้างถึงใน คำนึ่ง อัดตศุภนาพันธ์. 2542 : 12) อธิบายว่าบทบาท คือ แบบแผนของพฤติกรรมซึ่งมีความหมายเกี่ยวข้องกับสถานภาพแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. บทบาทตามอุดมคติ (Ideal Role) เป็นบทบาทที่สังคม หรือคนในสังคม กำหนดสิทธิและหน้าที่หรือรูปแบบให้บุคคลในสถานการณ์ต่าง ๆ กระทำให้สังคมสามารถคาดคะเนหรือทำนายพฤติกรรมของบุคคลในสถานภาพนั้น ๆ จึงได้มีลักษณะเป็นบทบาทที่สังคมคาดหวัง

2. บทบาทตามความคิดหรือการรับรู้ของเจ้าของบทบาท (Performed Role) เป็นบทบาทที่เจ้าของบทบาทคิดเอาเองว่าเมื่อเขามีสถานภาพอย่างนี้แล้วควรจะมีบทบาทอย่างไร

3. บทบาทเจ้าของบทบาทได้กระทำจริง (Prefomed Role) เป็นบทบาทที่บุคคลได้แสดงออกมาเป็นพฤติกรรมจริง ๆ เมื่อได้อยู่ในตำแหน่งหรือสถานภาพนั้น ๆ ตามปกติแล้วบทบาทนี้จะมีลักษณะใกล้เคียงกับลักษณะที่สังคมคาดหวัง

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า บทบาทเป็นการแสดงพฤติกรรมของบุคคล ตามทัศนคติความรู้สึกรู้สึกนึกคิดที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ขึ้นอยู่กับสถานภาพทางสังคมแลหน้าที่ ๆ ได้รับมอบหมาย

2.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท (Role Theory)

อิสรระพัฒน์ ชีรพัฒน์ศิริ (2553 : 19) ได้ให้ความหมายไว้ว่า บทบาท หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมของมนุษย์ที่ดำรงอยู่ในสังคมและจะสืบเนื่องเกี่ยวข้องกับบรรทัดฐาน ขนบธรรมเนียมประเพณีทางสังคมอย่างแนบแน่น ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับสิทธิและหน้าที่ตาม ตำแหน่งทางสังคมที่สังคมกำหนดไว้หรือคาดหวังนั่นเอง

อุทัย หิรัญโต (2546 : 197) ได้อธิบายว่า บทบาทคือหน้าที่ (Function) หรือ พฤติกรรมอันพึงคาดหมาย (Expected Behavior) ของบุคคลในแต่ละคนในกลุ่ม หรือใน สังคมหนึ่งหน้าที่หรือพฤติกรรมดังกล่าว โดยปกติเป็นสิ่งที่กลุ่มหรือสังคม หรือวัฒนธรรม ของกลุ่มหรือสังคมนั้นกำหนดขึ้น ฉะนั้นบทบาทจึงเป็นแบบแห่งความประพฤติของบุคคลใน สถานะที่พึงมีต่อบุคคลอื่นในสถานะอีกอย่างหนึ่งในสังคมเดียวกัน

จิตยา สุวรรณชฎ (2546 : 4) ให้แนวคิดเชิงสังคมวิทยาได้ให้แสดงความเห็น เกี่ยวกับบทบาทเป็นลักษณะทางพฤติกรรมที่ ถูกกำหนดโดยฐานะตำแหน่งและยังได้แบ่ง บทบาทออกเป็นบทบาทตามอุดมคติ หรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมควรปฏิบัติ “บทบาทที่ปฏิบัติจริง” นี้เป็นผลรวมตามอุดม บุคลิกภาพของผู้ดำรงฐานะตำแหน่งอารมณ์

ขณะแสดงบทบาทและอุปกรณของผู้ดำรงตำแหน่งที่มีอยู่ปฏิบัติของผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสรุปบทบาททางสังคมไว้ดังนี้ คือ

1. มีสถานภาพ (Status) อยู่จริงในทุกสังคมและมีอยู่ก่อนที่ตัวคนจะเข้าไปครอง
2. มีบทบาทที่ควรจะเป็น (Ought-to-role) ประจำอยู่ในแต่ละตำแหน่ง
3. วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี (Culture and Tradition) ในสังคมนั้นๆ เป็นส่วนหนึ่งซึ่งสำคัญในการกำหนดฐานะตำแหน่งและบทบาทที่ควรจะเป็น
4. การที่คนเราจะทราบถึงฐานะตำแหน่งและบทบาทนั้นได้มาจากสังคมกรณิ (Socialization) ในสังคมนั้น ๆ
5. บทบาทที่ควรจะเป็นนั้นไม่แน่นอนน่าจะเหมือนพฤติกรรมจริง ๆ ของคนที่ครองฐานะตำแหน่งอื่น ๆ เพราะพฤติกรรมจริง ๆ นั้นเป็นผลของปฏิบัติของคนที่ครองฐานะตำแหน่งที่มีต่อบทบาทที่ควรจะเป็นบุคลิกภาพของตนเอง และบุคลิกภาพของผู้อื่นที่เข้ามาาร่วมเป็นพฤติกรรมและเครื่องกระตุ้น (Stimulus) ที่มีอยู่ในเวลาและสถานที่ที่เกิดการติดต่อทางสังคม

อาานนท์ อาภาภิรม (2554 : 74) มีความเห็นว่าโดยปกติสถานภาพและบทบาทเป็นสิ่งควบคู่กันไป แต่อย่างไรก็ดีบทบาท หรือการปฏิบัติหน้าที่ย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลที่เข้าดำรงหรือสวมบทบาทตำแหน่งนั้น ๆ เพราะฉะนั้นบทบาทจึงเป็นรูปการ (Aspect) ที่เคลื่อนไหวหรือรูปการทางพฤติกรรมที่ครองตำแหน่งนั้น

ไพบุลย์ ช่างเรียน (2556 : 29-30) ได้อธิบายบทบาทตามแนวคิดทางสังคมวิทยาว่า “บทบาท” (Role) โดยทั่วไปพิจารณาตามความหมาย ได้ 2 ประการ

ประการแรก พิจารณาในด้านโครงสร้างสังคม (Social Structure) ว่าบทบาทหมายถึง ตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ ซึ่งแสดงลักษณะโดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้น

ประการที่สอง พิจารณาในด้านการแสดงบทบาทหรือการปะทะสังสรรค์ทางสังคมแห่งปะทะสังคมนั้น (Social Interacted)

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง การแสดงพฤติกรรมเกี่ยวกับลักษณะท่าทางการแสดงออก ในขณะใดขณะหนึ่งขึ้นอยู่กับสถานภาพทางสังคม ตำแหน่งที่การงานที่ได้รับ และวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของสถานที่ปฏิบัติงานนั้นๆ

Biesanz and Biesanz. (2001 ; อ้างถึงในสุกัญญา บุตรอำคา. 2546 : 19) ได้ให้นิยาม “บทบาท” ไว้ว่าบทบาท คือ แบบแผนของพฤติกรรมที่ถูกต้องคาดหวังของบุคคล บางคน ที่ดำรงสถานภาพนั้น บรูม และเซลซนิก (Broom and Selznick. 1997 อ้างถึงในสุกัญญา บุตรอำคา. 2544 :19) ให้นิยามบทบาทว่าบทบาททางสังคมเป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งเฉพาะทางสังคม เช่น การเป็นพ่อ เป็นครูจะเน้นถึงสิทธิและหน้าที่ที่อยู่กับตำแหน่ง

Gross. (1965 อ้างถึงใน สุกัญญา บุตรอำคา. 2554 : 19) ได้ให้นิยามบทบาทว่าบทบาทของผู้ดำรงตำแหน่งหนึ่งนั้นเป็นเรื่องการคาดหวังที่จะให้ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นปฏิบัติ โดยยึดบทบาทเป็นมาตรการในการตรวจสอบที่จะเห็นได้ว่า บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งนั้นจะปฏิบัติอย่างไรภายในขอบเขตแห่งฐานะของคนในสังคม ซึ่งจะบอกให้รู้ว่าแต่ละคนควรจะแสดงบทบาท เช่น บทบาทเป็นพ่อ บทบาทมารดา ครู และเป็นหน้าที่ของเขาที่ต้องการแสดงพฤติกรรมบทบาทนั้น ๆ และสามารถเรียกร่องสิทธิดังกล่าวได้

2.5 แนวคิดกับสตรีนิยม

ปนัดดา โดคำนุช (2551 : 16) แนวคิดสตรีนิยม คือ การกระหน่ำกว่าผู้หญิงถูกกดขี่ และความเห็นว่าที่ว่าจะต้องมีการดำเนินการที่จะขจัดการกดขี่เหล่านั้น เพื่อให้ผู้หญิงและผู้ชายได้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรีเสมอกันในสภาวะแวดล้อมที่ดีอย่างยั่งยืน

วารุณี ภูริสินสิทธิ์ (2542 : 4-5) สตรีนิยม (Feminism) หมายถึง ระบบคิดและขบวนการทางสังคมที่พยายามจะเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งตั้งอยู่บนการวิเคราะห์ที่ว่าผู้ชายอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบและผู้หญิงอยู่ในสภาพที่เป็นรองหรืออาจกล่าวได้ว่า สตรีนิยมมีจุดมุ่งหมายทางการเมืองพอ ๆ กับจุดมุ่งหมายทางวิชาการ เป็นวิธีของความคิดเห็นและการกระทำ

วิระดา สามสวัสดิ์ (2545 : 13) คำว่า สตรีนิยม (Feminism) แท้ที่จริงแล้วก็เป็นแต่เพียงถ้อยคำหรือภาษาที่นำเอาบรรดาผู้หญิงมาร่วมขบวนการเดียวกัน เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมให้มีการยอมรับผู้หญิงและเปลี่ยนแปลงสถานะของผู้หญิงให้ดีขึ้นนั่นเอง

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่นำไปสู่การเกิดสตรีนิยม คือ การเกิดแนวคิดเสรีนิยม (Liberalism) ในศตวรรษที่ 18 ซึ่งแนวคิดเสรีนิยม ถือว่าเป็นแนวคิดแรก ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเกิดสตรีนิยม โดยผลงานของ Wollstonecraft. (1759) เรื่อง A Vindication of the Rights Of Woman. 1972 ; อ้างถึงในวารุณี ภูริสินสิทธิ์. 2545 : 32-38) ซึ่งกล่าวว่า การที่ผู้หญิงดูต่ำต้อยกว่าผู้ชายดูเหมือนว่าผู้หญิงไม่มีเหตุผล เป็นคนที่ไม่รู้จักใช้สมองถูกฉีกเหล่าและสนใจ

แต่เรื่องไร้สาระและความสวยงามของร่างกายหมกมุ่นในเรื่องของความรัก ที่เป็นเช่นนี้ไม่ใช่ เพราะเป็นธรรมชาติของผู้หญิงแต่เป็นจากการอบรมเลี้ยงดู หรือการศึกษาที่ผู้หญิงได้รับ เพราะฉะนั้นต้องเปลี่ยนแปลงที่ระบบการศึกษาให้ผู้หญิงได้รับการศึกษาแบบเดียวและเท่าเทียมกับผู้ชาย

ความเหลื่อมล้ำทางเพศ ก่อให้เกิดกระแสความเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ ตั้งแต่ช่วงปลายทศวรรษที่ 1960 เป็นต้นมา และในช่วงเวลาดังกล่าวได้ เกิดการศึกษาและแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับสถานภาพของผู้หญิงสภาพที่เป็นรองของผู้หญิงในด้านต่าง ๆ อย่างมากมาย ดังนี้

1. สตรีนิยมสายเสรีนิยม (Liberal Feminism) ถือว่าเป็นสำนักคิดแรกของสตรีนิยมและถูกมองว่าเป็นแนวคิดหลักของสตรีนิยมเพราะคนส่วนมากจะคุ้นเคยกับแนวคิดนี้ สตรีนิยมสายเสรีนิยม ได้รับอิทธิพลอย่างมากจากแนวคิดสตรีนิยมที่ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมกันของมนุษย์ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลที่มีเหตุผลเชื่อว่าผู้หญิงและผู้ชายไม่มีความแตกต่างกัน โดยพื้นฐานมีความเป็นมนุษย์เหมือนกัน ดังนั้น ผู้หญิงควรมีโอกาสที่จะทำทุกอย่างได้เหมือนกับผู้ชาย เรียกร้องให้ผู้หญิงมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในการแข่งขันภายในระบบสังคมที่เป็นอยู่โดยเฉพาะในปริมณฑลสาธารณะ ให้ความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมาย โดยเชื่อว่าถ้ามีการแก้กฎหมายให้เท่าเทียมกันแล้วผู้หญิงสามารถมีความเท่าเทียมกับผู้ชายโดยไม่จำเป็นต้องแก้ไขสถาบันทางสังคมอื่น ๆ

2. สตรีนิยมสายมาร์กซิสต์ (Marxist Feminism) เชื่อว่าการที่ผู้หญิงต้องตกอยู่ในสถานะที่ขึ้นต่อผู้ชายหรือตกอยู่ภายใต้การครอบงำของผู้ชาย เนื่องมาจากลัทธิทุนนิยมและการมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินซึ่งเป็นปัจจัยในการผลิตออกไปแล้ว สังคมก็จะเสมอภาค การนำเสนอในแนวคิดนี้มักจะเน้นที่ความแตกต่างทางชนชั้น ที่ผูกติดอยู่กับกรรมสิทธิ์ส่วนตัว ในทรัพย์สินที่สามารถสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองแล้ว แน่นนอนที่สุดก็คืออำนาจทางสังคม เมื่อขจัดความแตกต่างทางชนชั้นออกไปแล้ว คิดกันว่าการเลือกปฏิบัติเพราะสาเหตุแห่งเพศก็จะหมดไปด้วยเพราะคนในสังคมไม่มีความแตกต่างกันต่อไป ไม่มีผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมเหมือนคนอื่น

3. สตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน (Radical Feminism) เสนอว่า การกดขี่ผู้หญิงเกิดขึ้นเพราะเพศของเธอ ความไม่เท่าเทียมกันทางเพศที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากระบบชายเป็นใหญ่ระบบที่ผู้ชายมีความเหมือนกว่าผู้หญิงในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม สตรีนิยมสายนี้ได้แตกย่อยออกเป็นสตรีนิยมสายวัฒนธรรมและสตรีนิยมสายนิเวศ

3.1. สตรีนิยมสายวัฒนธรรม (Culture Feminism) ให้ความสำคัญกับการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมผู้หญิง โดยเสนอว่าผู้หญิงมีบุคลิกลักษณะที่แตกต่างจากผู้ชาย เช่น ความสามารถในการสร้างสัมพันธ์กับคนอื่น การเอาใจใส่ดูแลริชธรรม ฯลฯ ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้ถือว่าดีกว่าหรือเหนือกว่าผู้ชายที่ผู้หญิงควรชื่นชมและรักษาเอาไว้รวมทั้งต่อสู้เพื่อให้ผู้หญิงได้มีโอกาสแสดงศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ที่เป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์กันของระบบชายเป็นใหญ่กับระบบทุนนิยมในสังคมกล่าวได้ว่า เมื่อทั้งระบบความเป็นเพศและระบบเศรษฐกิจมาสัมพันธ์กันได้ทำให้เกิด โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่ผู้ชายอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบส่วนผู้หญิงอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ

3.2. สตรีนิยมสายนิเวศ (Ecofeminism) มีความเชื่อคล้ายคลึงกับสตรีนิยมสายวัฒนธรรมว่า ผู้หญิงมีความแตกต่างจากผู้ชายและดีกว่าผู้ชายตามธรรมชาติ และเสนอว่าผู้หญิงมีความใกล้ชิดหรือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับธรรมชาติ เช่น การที่ผู้หญิงเป็นผู้ให้กำเนิดบุตรทำให้ผู้หญิงมีความเชื่อมโยงกับธรรมชาติ ส่วนผู้ชายมีความใกล้ชิดกับวัฒนธรรม การเชื่อมโยงผู้หญิงเข้ากับธรรมชาตินี้ได้นำไปสู่การฟื้นฟูพิธีกรรม โบราณที่ให้ความสำคัญกับการบูชาพระแม่เจ้า พระจันทร์สัตว์ต่าง ๆ รวมทั้งระบบการสืบพันธุ์ของผู้หญิงโดยมองว่าธรรมชาติเปรียบเสมือนแม่และพระแม่เจ้า ซึ่งเป็นที่มาของพลังอำนาจและแรงบันดาลใจ และได้เกิดการเรียกร้องให้ปฏิเสธวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

4. สตรีนิยมสายสังคมนิยม (Socialist Feminism) เสนอว่า ความไม่เท่าเทียมกันทางเพศเป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์กันของระบบชายเป็นใหญ่กับระบบทุนนิยมในสังคมกล่าวได้ว่าเมื่อทั้งระบบความเป็นเพศและระบบเศรษฐกิจมาสัมพันธ์กัน ได้ทำให้เกิด โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่ผู้ชายอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบส่วนผู้หญิงอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ

5. สตรีนิยมสายจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Feminism) นำแนวคิดของจิตวิเคราะห์มาใช้ในการอธิบายการเกิดขึ้นของความเป็นชายความเป็นหญิง ซึ่งนำไปสู่ความเป็นรองของผู้หญิงโดยเชื่อว่าการทำความเข้าใจต่อพัฒนาการความเป็นหญิงและความเป็นชายนั้นจำเป็นต้องทำความเข้าใจในระดับจิตใจ ซึ่งนักสตรีนิยมสายนี้เชื่อว่าความเป็นเพศเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น ในสภาพแรกเริ่มเด็กจะไม่มีสภาพที่แตกต่างกันในความเป็นเพศ และเป็นกามารมณ์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับอำนาจ แต่ต่อมาอำนาจได้เข้ามาและสร้างความแตกต่างทางเพศในทางวัฒนธรรมและจากการสร้างความแตกต่างดังกล่าว ความสูงต่ำในความเป็นเพศหรือระหว่างเพศหญิงและเพศชายจึงเกิดขึ้น

6. สตรีนิยมสายหลังสมัยใหม่ (Postmodern Feminism) เสนอว่าการเลือกปฏิบัติกรีดกันผู้หญิงมีหลายรูปแบบหลายลักษณะพร้อม ๆ กัน ไม่ใช่ว่าผู้หญิงทุกคนจะถูก

เลือกปฏิบัติอย่างเดียวกันนักสตรีนิยมสายนี้ให้ความสำคัญต่อความแตกต่างของกลุ่มผู้หญิง รวมทั้งความหลากหลายที่มีอยู่ของผู้หญิงแต่ละคน โดยเสนอว่า ไม่มีผู้หญิงไม่มีความเป็น ผู้หญิงทุกอย่างล้วนสร้างผ่านปฏิบัติการทางวาทกรรมจึงไม่มีความเป็นผู้หญิงที่แท้คงที่ตายตัว และไม่เปลี่ยนแปลง กล่าวโดยสรุปได้ว่าความคิดเห็นเบื้องต้นที่เป็นพื้นฐานของแนวคิดสตรี นิยมทั้งหมดคือการตระหนักว่าผู้หญิงถูกกดขี่ และความเห็นที่ว่า จะต้องมีการดำเนินการที่ จะจัดการกดขี่เหล่านั้นเพื่อให้ผู้หญิง และผู้ชายได้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรี เสมอกันในภาวะแวดล้อมที่ดียิ่งขึ้น

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

3.1. ความหมายและประเภทของวัฒนธรรมทางการเมือง

สิริพัฒน์ ตาภจิตร (2550 : 34) กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมทางการเมือง เป็นแบบแผนพฤติกรรมของบุคคลซึ่งเป็นผลมาจากความเชื่อค่านิยมและทัศนคติของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองและส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การได้รับการอบรมกล่อมเกลามาทางสังคมและการเมืองจากสถาบันต่าง ๆ ของสังคมในแต่ละสังคมที่จะสร้างความโน้มเอียงในการรับรู้ ความรู้สึก การประเมินค่าและการตัดสินใจ ซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล

วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ (2554 : 148) วัฒนธรรมทางการเมือง คือ แบบแผนทัศนคติและความโน้มเอียงทางความเชื่อของบุคคลที่มีคุณค่าและมีบทบาทต่อกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมืองทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อระบบการเมืองนั้น ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคม ซึ่งมีความเห็นเดียวกับ Yinger, Almond and Verba, Almond, Coleman, and Verba. (อ้างถึงใน วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ. 2544 : 148-150)

Almond. อธิบายว่า วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง แบบแผนของความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติ ของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองและต่อส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง นอกจากนี้ Almond. ยังให้เห็นว่า แบบแผนของทัศนคติของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองพิจารณาได้จากความโน้มเอียง 3 ลักษณะ คือ

1.ความโน้มเอียงเกี่ยวกับความรู้ (Cognitive Orientation) เป็นความรู้ ความเข้าใจและความเชื่อของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองและส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง

2.ความโน้มเอียงเกี่ยวกับความรู้สึก (Affective Orientation) เป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองและส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง

3.ความโน้มเอียงเกี่ยวกับการประเมินค่า (Evaluative Orientation) เป็นการให้ดุลพินิจและการตัดสินใจในการให้ความเห็นต่าง ๆ เกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมืองและปรากฏการณ์ทางการเมือง

วัฒนธรรมโดยทั่วไปของสังคมมีผลต่อวัฒนธรรมทางการเมือง ทั้งด้านความเชื่อ ค่านิยมและทัศนคติเกี่ยวกับสิ่งที่รัฐบาลควรกระทำหรือไม่กระทำ (Almond and Verba. 1965 : and Devine. 1992) ซึ่ง Almond and Verba. (1965 : 11-26) ได้จำแนกวัฒนธรรมทางการเมืองออกเป็น 3 ประเภท คือ

1.วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ (Parochial Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมดั้งเดิมที่ยังไม่พบบทบาททางการเมืองไม่มีความรู้ความเข้าใจและความผูกพันที่ตนพึงมีต่อระบบการเมืองโดยทั่ว ๆ ไปจึงไม่มีความคิดที่จะมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมทั้งไม่ได้ตั้งความหวังหรือข้อเรียกร้องจากระบบการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้มักปรากฏในสังคมจารีตประเพณีแบบดั้งเดิมหรือแบบชนเผ่าที่มีการปกครองแบบง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อน

2.วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject Political Culture) เป็นวัฒนธรรมที่สมาชิกของสังคมมีความรู้ความเข้าใจในระบบการเมือง โดยทั่ว ๆ ไปในลักษณะยอมรับอำนาจรัฐ เคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมาย แต่ไม่เรียกร้องไม่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะถือว่าการเมืองเป็นเรื่องของผู้มีอำนาจหรือมีบารมีประชาชนเป็นผู้อยู่ได้บังคับบัญชาหน้าที่ต้องปฏิบัติ ตามคำสั่งหรือนโยบายเท่านั้น

3.วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participant Political Culture) คือ วัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมที่ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ มีความผูกพันต่อระบบการเมืองจะเรียกร้องหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ระบบการเมืองตอบสนองข้อเรียกร้อง ซึ่งประชาชนจะมีความรู้สึกว่าเขาสามารถที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมือง เป็นความคิด ความเชื่อ ทัศนคติของบุคคลที่มีต่อกิจกรรมทางการเมือง โดยได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี กลุ่มคนหรือสื่อต่าง ๆ มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมทางการเมือง

3.2. วัฒนธรรมทางการเมืองของคนในสังคมไทย

วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ. (2554 : 163-167) จากลักษณะของโครงสร้างสังคมไทยและกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและทางการเมืองดังกล่าวข้างต้นทำให้คนไทยไม่ค่อยมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) ซึ่งสามารถสรุปพฤติกรรมทางการเมืองของคนไทยมีลักษณะดังนี้ ลักษณะอำนาจนิยม นิยมระบบเจ้านายกับลูกน้อง ยึดมั่นในตัวบุคคลมากกว่าหลักการมีการจัดลำดับฐานะในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตามชาติวุฒิ วิทยุฒิ และคุณวุฒิ มากกว่าความสามารถของบุคคล ความเป็นอิสระนิยม ยึดมั่นในประเพณีดั้งเดิมไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง เฉื่อยชา ไม่กระตือรือร้น ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง รักความสงบและการประนีประนอม

ไพบุลย์ ช่างเรียน. (2542 : 106-109) สังคมไทยเป็นสังคมที่มีลักษณะเฉพาะของคนทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประวัติศาสตร์ ความเป็นรูปแบบการปกครองตลอดจนวัฒนธรรมและค่านิยมของประชาชนในสังคมนั้น ๆ ซึ่งลักษณะของสังคมไทยนั้นพิจารณาได้ 3 ลักษณะคือ

1. สังคมไทยเป็นสังคมที่รวมอำนาจและความชำนาญไว้ที่ส่วนกลาง ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งสังคมได้รับการปลูกฝังมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน
2. สังคมไทยเป็นสังคมที่ยกย่องการเป็นเจ้านายและยกย่องการมีเกียรติเป็นค่านิยมทางสังคม (Social Values) ทำให้สังคมไทยมีลักษณะการทำงานจาก “เบื้องบน” หรือ Authoritarian โดยประชาชนโดยทั่วไปและผู้ที่อยู่เบื้องล่างไม่ชอบแสดงความคิดเห็นหรือใช้สิทธิออกเสียงในการบริหารงานหรือการพัฒนาประเทศ
3. สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม ซึ่งวิถีในการดำรงชีวิตของคนไทยจะยึดถือความรู้สึก (Emotion) และตามประเพณี (Tradition) ไม่ได้เป็นไปตามเหตุผล มีความเป็นอิสระตามสบาย (Individualism) และมีการลำดับฐานะทางสังคม (Hierarchical Struction)

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของคนในสังคมไทยเป็นลักษณะสังคมเกษตรกรรม มีวัฒนธรรมและประเพณีที่สืบทอดกันมายาวนาน ชอบอิสระ รักความสงบ พฤติกรรมทางการเมืองนิยมระบบเจ้านายกับลูกน้องจะให้ความสำคัญกับตัวบุคคลมากกว่าหลักการ

3.3 ความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมือง

กิติพัฒน์ ประเสริฐ. (2552 : 11) การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสมัครใจของสมาชิกในสังคมการเมืองที่จะเลือกกระทำ ซึ่งมีจุดหมายทั้งทางตรงทางอ้อมที่ต้องการมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายหรือการดำเนินงานของรัฐบาล ไม่ว่าจะ เป็นในท้องถิ่นหรือในระดับชาติก็ตาม รวมทั้งอาจเป็นกิจกรรมง่าย ๆ อาทิ การพูดคุยถกเถียง ปัญหาทางการเมือง การไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือการสมัครรับเลือกตั้งเป็นตัวแทนของ ประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งการกระทำอาจผิดกฎหมายหรือถูกต้องตามกฎหมาย อาจใช้ความ รุนแรงหรือไม่ใช้ความรุนแรงอาจจะสำเร็จผลหรือไม่สำเร็จผล หรือกระทำโดยความสำนึก ทางการเมืองหรือถูกชักจูงก็ได้

ปนัดดา โดคำนุช. (2551 : 5) การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสมัครใจของสมาชิกในสังคมการเมืองที่จะเลือกกระทำ ซึ่งมีจุดหมายทั้งทางตรง ทางอ้อมที่ต้องการมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายหรือการดำเนินงานของรัฐบาล ไม่ว่าจะ เป็นในท้องถิ่นหรือในระดับชาติก็ตาม รวมทั้งอาจเป็นกิจกรรมง่าย ๆ อาทิ การพูดคุยถกเถียง ปัญหาทางการเมือง การไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือการสมัครรับเลือกตั้งเป็นตัวแทนของ ประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งการกระทำผิดกฎหมายหรือถูกต้องตามกฎหมาย อาจใช้ความรุนแรง หรือไม่ใช้ความรุนแรง อาจจะสำเร็จผลหรือไม่สำเร็จผล หรือกระทำโดยความสำนึกทาง การเมืองหรือถูกชักจูงก็ได้

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. (2546 : 371) การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) เป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการทางการเมือง กล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมเป็น เป้าหมายสำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย เพราะการมีส่วนร่วม ทางการเมืองเป็นดัชนีชี้วัดที่สำคัญประการหนึ่งของการปกครองในระบบประชาธิปไตย สังคมใดมีความเป็นประชาธิปไตยสูงหรือต่ำ พิจารณาได้จากระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงเป็นเป้าหมายของการพัฒนา การเมือง โดยเฉพาะแนวการพัฒนาทางการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย

ในประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลาย การมีส่วนร่วมทางการเมือง จัดเป็นปัญหา สำคัญอย่างหนึ่งของผู้ปกครองที่ต้องเผชิญ เพราะในระบบการเมืองสมัยใหม่นั้น การมีส่วน ร่วมทางการเมืองเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นมักจะกล่าวถึงเฉพาะประเทศ ที่มีการปกครองในระบบประชาธิปไตย แต่อย่างไรก็ตามประเทศที่ปกครองในระบบ คอมมิวนิสต์ก็ต้องมีลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองเช่นกัน ทั้งนี้อาจมีวิธีการที่ แตกต่างกันไปเท่านั้นเอง นอกจากนี้ในสังคมที่ปกครองในระบบประชาธิปไตยมิได้

หมายความว่าประชาชนทั้งหมดต้องเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง แต่โดยธรรมชาติแล้วปรากฏว่าประชาชนเป็นจำนวนมากที่พอใจจะเป็นผู้ดูแลทางการเมืองมากกว่าจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง

จันทนา สุทธิจารี (2554 : 410) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในความหมาย ดังนี้

1. เป็นกิจกรรมของประชาชนตามสิทธิกฎหมายกำหนด โดยเฉพาะสิทธิการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง หรือสิทธิที่จะเข้าสมาคมหรือก่อตั้งพรรคการเมืองหรือกลุ่มผลประโยชน์ สิทธิที่จะอุทธรณ์ต่อรัฐบาล สิทธิเกี่ยวกับการพูด การชุมนุมและการพิมพ์อย่างอิสระ และเป็นกิจกรรมซึ่งมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อรัฐบาลในการเลือกตั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมถึงการมีส่วนร่วมต่อการปกครองโดยกระทำกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการปกครอง

2. เป็นการกระทำด้วยความสมัครใจของสมาชิกในสังคม เพื่อที่จะคัดเลือกผู้ปกครองและมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะทั้งทางตรงและทางอ้อม กิจกรรมเหล่านี้คือ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การติดตามข่าวสารทางการเมือง การช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง การติดต่อสัมพันธ์กับผู้แทนราษฎร และยังมีลักษณะของความกระตือรือร้นทางการเมือง ที่พิจารณาจากการการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการการช่วยรณรงค์หาเสียง การแข่งขันกันเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ

3. เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสมัครใจของสมาชิกในสังคมการเมืองที่จะเลือกกระทำ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ต้องการมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายหรือการดำเนินการของรัฐบาล ในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ รวมทั้งอาจจะเป็นกิจกรรมง่าย ๆ เช่น การพูดคุย ถกเถียงปัญหาการเมืองการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือการสมัครรับเลือกตั้งเป็นตัวแทนประชาชนของประชาชนเป็นต้น ซึ่งกระบวนการทำอาจจะผิดหรือถูกต้องตามกฎหมาย อาจใช้หรือไม่ใช้ความรุนแรง อาจจะสำเร็จหรือไม่สำเร็จผล หรือการกระทำโดยสำนักทางการเมืองหรือถูกชักจูงระดมพลังก็ได้

วิระดา สมสวัสดิ์ (2553 : 27) การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ บรรดากิจกรรมทั้งหลายที่มีขึ้นเพื่อชักจูงการตัดสินใจของรัฐบาลและชุมชน กิจกรรมเหล่านี้มีตั้งแต่การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การรณรงค์ การทำงานในพรรคการเมือง กิจกรรมในชุมชนท้องถิ่น และแม้กระทั่งการประท้วงจะโดยใช้ความรุนแรงหรือไม่ก็ตามล้วนเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งสิ้น

การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมที่ปวงของพลเมืองซึ่งต้องการมีอิทธิพลหรือสนับสนุนต่อรัฐบาลและการเมือง โดยที่การกระทำหรือความพยายามนั้นเป็นที่พึงต้องหรือไม่พึงต้องตามกฎหมายใช้กำลังหรือไม่ใช้กำลัง สำเร็จหรือล้มเหลว กิจกรรมดังกล่าวอาจเป็นกิจกรรมในระดับชาติหรือท้องถิ่นก็ได้ ในแง่ของรูปแบบและกิจกรรมของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง มีนักวิชาการหลายท่านได้ทำการศึกษาและจำแนกเอาไว้หลายรูปแบบด้วยกัน ซึ่งมีทั้งความคล้ายคลึงและแตกต่างกันตามทัศนะของแต่ละท่าน เช่น ผลงานการศึกษาวิจัยของ Verba and Nie. (1971 : 41- 43,57-59) อ้างถึงใน จุมพล หนิมพานิช อ้างอิงจากผลงานการศึกษาวิจัยของ Welch. (1975 : 533-536) ผลงานของ Mibrath. (1965 : 9-14) และผลการวิจัยของ Huntington and Nelson. (1976 : 161-167)

3.4 รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง

จันทนา สุทธิจารี (2544 : 412-414) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีอยู่มากมายหลายรูปแบบและมีวิธีการแตกต่างกันไปในแต่ละระบบการเมือง และบริบทแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมแต่ละประเทศใดแบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยเป็น 2 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการ โดยมีกฎหมายรองรับให้กระทำได้หรือต้องกระทำวิธีการที่สำคัญและปฏิบัติใช้ทั่วไปในระบบประชาธิปไตย ดังนี้

1.1 การเลือกตั้งในระดับชาติและท้องถิ่น ซึ่งการเลือกตั้งเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ชัดเจนที่สุด ในทางการศึกษาสามารถวัดระดับประเมินค่าของพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้ชัดเจนและแน่นอนมากกว่าพฤติกรรมอื่น ๆ

1.2 การใช้สิทธิ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในประเด็นหรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ สาธารณะของประชาชน เช่น การพูด การเขียน การอภิปราย เขียน พิมพ์ในระบบประชาธิปไตยการมีส่วนร่วม โดยการใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นด้วยวิธีการต่าง ๆ มีความสำคัญมาก เพราะเป็นของทางการเมืองสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) ระหว่างประชาชนกับรัฐบาล

1.3 การจัดตั้ง และเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เป็นการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีความเห็นทางการเมืองตรงกัน และมีความมุ่งหมายที่จะเข้าไปทำหน้าที่บริหารประเทศให้เป็นไปตามอุดมการณ์ของพรรค ส่วนประชาชนผู้เป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดในช่วงที่จะการเลือกตั้งสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงค้นหาเสียงช่วยพรรคนั้น ๆ

1.4 การมีส่วนร่วมโดยการรวมตัวกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์ คือ การที่กลุ่มคนมารวมกัน เพราะมีอาชีพการงานผลประโยชน์ หรือความมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันและใช้พลังกลุ่มให้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มคน

2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ส่วนใหญ่จะเกิดในระบบการเมืองแบบเผด็จการ ไม่ยอมรับ และไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม มีกฎหมายห้ามไว้อย่างชัดเจน หรือบางประเทศที่เป็นประชาธิปไตยจะมีได้ห้าม แต่มิได้ระบุหรือมีข้อกฎหมายรองรับว่าให้กระทำได้

2.1 การเดินขบวนหรือชุมนุมประท้วง ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างหนึ่ง โดยประชาชนรวมตัวกันเพื่อแสดงความไม่เห็นด้วยกับนโยบายหรือการดำเนินการของรัฐบาลในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เป็นที่ไปตามความต้องการของประชาชนผู้มาชุมนุม

2.2 การก่อความวุ่นวายทางการเมือง เช่น การนัดหยุดงาน งดให้ความร่วมมือกับรัฐบาลหรือละเมิดกฎหมาย อ่างความบกพร่องของรัฐบาลเป็นเหตุ และวิธีนี้อาจเกิดผลกระทบเป็นความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจสังคมและความมั่นคงทางการเมือง สำหรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในสังคมไทยในอดีตค่อนข้างจำกัดด้วยลักษณะอำนาจนิยมในระบบการเมืองการปกครอง และวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าของประชาชนส่วนใหญ่ แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 แล้วก็ตามและเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมกรมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เริ่มเปลี่ยนแปลง ตั้งแต่เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 จนถึงปัจจุบัน แม้กระนั้นก็ยังมีความแตกต่างของพฤติกรรมกรมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนในสังคมเมืองกับสังคมชนบทคนชั้นกลางกับคนชั้นล่างของสังคม ซึ่งสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม เช่น ระดับการศึกษารายได้ อาชีพ เป็นตัวแปรสำคัญของลักษณะพฤติกรรมกรมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน

เสน่ห์ จุ้ยโต. (2542 : 66) การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในประเทศที่มีการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยเป็นองค์ประทีที่สำคัญประการหนึ่งของระบอบการเมืองนั้นๆ ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนเท่ากับเป็นการยอมรับว่าระบอบการปกครองของประเทศนั้นเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน ซึ่งการเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการบริหารของท้องถิ่นเท่ากับเป็นการให้เกียรติศย่องประชาชนว่ามีความสามารถในการปกครอง

ตัวเองได้ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนภาพพจน์ จากที่เคยเป็นมาแต่เดิมว่า การเมืองการบริหารเป็นเรื่องของผู้นำและผู้ปกครองของประเทศเท่านั้นประชาชนไม่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย หรือประชาชนจะเป็นได้ก็เพียงผู้ตามหรือผู้ใต้ปกครองเท่านั้น การยินยอมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองของตนเองเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระต่างๆของรัฐบาล และถือได้ว่าเป็นบันไดขั้นแรกของการชักนำประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของการเมืองในระดับชาติต่อไป

ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2524 : 213) สำหรับในเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 76 อธิบายว่ารัฐต้องส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในในการกำหนดนโยบายการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองรวมทั้งตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับในมาตรา 327 (7) อธิบายเรื่องการรับรองและการแต่งตั้งผู้แทนองค์การเอกชน เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบเลือกตั้งและมาตรา 328 (1) อธิบายเรื่องการจัดตั้งพรรคการเมือง ทั้งนี้ประชาชนทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ทั้งในส่วนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการได้ และถือเป็นหน้าที่ที่ประชาชนต้องมีบทบาททางการเมืองเพราะประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ตามมาตรา 3 และในระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยทุกท่านคงทราบแล้วว่าการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองของประชาชนโดยประชาชนเพื่อประชาชน อำนาจสูงสุดเป็นของปวงชนชาวไทย ดังนั้นกิจกรรมทางการเมืองการปกครองเป็นหน้าที่ที่ทุกคนต้องเอาใจใส่รับผิดชอบบ้านเมืองร่วมกันจะหลีกเลี่ยงหรือปฏิเสธให้พ้นความรับผิดชอบของตนไม่ได้ ดังนั้นการเมืองจึงเป็นเรื่องของทุกคน การมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจแยกประเด็นศึกษาเป็นสองรูปแบบง่าย ๆ 2 รูปแบบ คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ ดังจะอธิบายโดยละเอียด คือ

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการ ได้แก่

1.1 การไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งในระดับชาติ เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาและในระดับท้องถิ่น การเลือกตั้งสมาชิกเทศบาล การเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

1.2 การใช้สิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเรื่องต่างๆทางการเมือง

1.3 การจัดตั้งหรือการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหรือ

สมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหรือสมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา

1.4 การรวมตัวกันในการจัดตั้งกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ

1.5 การเข้าร่วมในการทำประชาพิจารณ์ ทั้งนี้กิจกรรมใด ๆ ต้องกระทำโดยสมัครใจปราศจากสินจ้างใดๆและกระทำโดยจิตวิญญาณประชาธิปไตยหรือมีความสำนึกทางการเมือง

2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่

2.1 การเข้าร่วมในการเดินขบวนเพื่อให้ปัญหาต่างๆได้รับพิจารณาโดยปราศจากผู้อื่นครอบงำทางความคิด

2.2 การชุมนุมประท้วงทั้งนี้โดยปราศจากอาวุธ และสงบ

2.3 การรวมพลังกันนัดหยุดงาน เพื่อให้รัฐบาลเห็นความสำคัญของเรื่องนั้น ๆ

2.4 การนั่งคุ้ยในสภากาแฟในเรื่องปัญหาของบ้านเมืองในกิจกรรมต่างๆ จัดเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยทั้งสิ้นซึ่งประชาชนในชาติต้องรู้และเข้าใจบทบาททางการเมืองของตนตามกรอบแห่งกฎหมาย เมื่อนั้นการเมืองก็จะเป็นของเราทุกคนไม่ใช่ของกลุ่มหรือพรรคใดๆคนไทยทุกคนต้องเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

Huntington and Nelson. (1976 : 161-167) ได้จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมและกิจกรรมทางการเมืองของพลเมืองไว้โดยใช้แนวคิด Nie and Verba. (1972) มี 4 รูปแบบ คือ

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ทำให้ประชาชนมีอิทธิพลเหนือผู้นำ เพราะทำให้ผู้นำจำเป็นต้องปรับปรุงนโยบายเพื่อคะแนนเสียงของตน แต่คะแนนเสียงดังกล่าวนี้ คือ ความเห็นเกี่ยวกับความชื่นชอบของพลเมืองที่มีต่อผู้นำได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพราะเป็นเพียงการเปลี่ยนการลงคะแนนเสียงจากผู้สมัครคนหนึ่ง ไปอีกคนหนึ่งเท่านั้น มิได้แสดงความชื่นชอบเป็นพิเศษ

2. กิจกรรมรณรงค์หาเสียง

การที่พลเมืองได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนั้นทำให้สามารถเพิ่มอิทธิพลเหนือผลการเลือกตั้งได้โดยกำหนดคะแนนเสียงให้แก่ผู้สมัครคนใดคนหนึ่งไว้ก่อนและมีอิทธิพลต่อผู้นำได้เช่นเดียวกับกิจกรรมการลงคะแนนเสียง

3. การติดต่อขั้นต้นของพลเมือง

การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้ หมายถึง การติดต่อเผชิญหน้าของบุคคลที่มีต่อรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐบาล ซึ่งเป็นการกระทำตามลำพังโดยตัดสินใจเกี่ยวกับเวลา เป้าหมาย และเนื้อหาสาระของการเข้ามีส่วนร่วมเอง การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

เมืองในรูปแบบนี้สามารถคาดเดาในผลประโยชน์ได้มาก เนื่องจากบุคคลสามารถตัดสินใจเลือกเรื่องที่จะติดต่อโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ภายใต้สภาพแวดล้อมนั้น ๆ

4. กิจกรรมที่ร่วมมือกัน

ลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้คือการกระทำร่วมกันเป็นกลุ่มหรือเป็นกลุ่มองค์กรในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาการเมือง และสังคมเพื่อที่จะมีอิทธิพลเหนือการดำเนินงานของรัฐบาล การกระทำดังกล่าวอาจเกิดขึ้นเวลาใดก็ได้ และจะเกี่ยวกับปัญหาใดของกลุ่มก็ได้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้มีอิทธิพลต่อรัฐบาลมากกว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบการติดต่อขั้นต้นของพลเมืองเนื่องจากมีคนจำนวนมากเข้าร่วม

Mibrath. (1965 : 9-14) การจำแนกรูปแบบและกิจกรรมในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมืองไว้โดยใช้แนวคิดของ มี 6 รูปแบบ คือ

1. การเลือกตั้ง

การลงคะแนนเสียงการเลือกตั้ง เป็นรูปแบบในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่แยกจากกิจกรรมเกี่ยวกับการรณรงค์หาเสียง และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองแต่รวมได้รับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรักชาติซึ่งแสดงออกโดยการเคารพธงชาติ การเสียภาษี การเคารพกฎหมาย และสนับสนุนให้ประเทศด้านสงคราม

2. เป็นเจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียง

การเข้ามีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ หมายถึง การเข้าร่วมในพรรคการเมืองทั้งในช่วงระหว่างการเลือกตั้งและในการเลือกตั้งขอบเขตของกิจกรรม ได้แก่ การมีบทบาทในการรณรงค์หาเสียง บริจาคเงินช่วยเหลือพรรคหรือผู้สมัคร ชักชวนประชาชนไปลงคะแนนเพื่อสิทธิในการลงคะแนนเสียง เข้าร่วมและสนับสนุนพรรคการเมือง พยายามชักชวนประชาชนให้ลงคะแนนเสียงแก่พรรคการเมืองหรือผู้สมัครที่ตนชอบ การลงสมัครรับเลือกตั้ง และการร่วมมือกับกลุ่มต่างๆ ในการปรับปรุงความเป็นอยู่ของชุมชน

3. เป็นผู้มีบทบาทในชุมชน

ขอบเขตของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้ ได้แก่การรวมตัวกันขึ้นมาเพื่อให้แก้ไขปัญหาสังคม การทำงานร่วมกับกลุ่มที่ทำงานเกี่ยวกับสังคม การเป็นสมาชิกที่มีความกระตือรือร้นขององค์กรที่มีบทบาทเกี่ยวกับกิจการสาธารณะอื่นๆ และติดต่อกับทางราชการ ในเรื่องปัญหาสังคม

4. มีการติดต่อกับทางราชการ

การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้เป็นเรื่องเฉพาะ เช่น การติดต่อกับราชการในเรื่องภาษี การทำถนน การตรวจสอบความมั่นคงทางสังคม เป็นต้น การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้มีผลโดยตรงต่อบุคคลนั้นเองเท่านั้น การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบดังกล่าวนี้เกือบจะไม่ใช่การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ตามความหมายที่แท้จริงเรียกการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้ว่า “การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแคบ” (Parochial Participation)

5. เป็นผู้ประท้วง

การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้ คือ การเข้าร่วมเดินขบวนตามถนนหรือก่อให้เกิดการจลาจล (ถ้าจำเป็น) เพื่อบังคับให้รัฐแก้ไขบางสิ่งบางอย่างซึ่งเกี่ยวข้องกับเมืองให้ถูกต้องประท้วงอย่างแข็งขัน และเปิดเผยต่อสาธารณะชนถ้ารัฐบาลกระทำในสิ่งที่ผิดศีลธรรม การเอาใจใส่ต่อการชุมนุมประท้วง เข้าร่วมกับกลุ่มประท้วงรัฐบาล การปฏิเสธการยอมรับกฎหมายที่ไม่ยุติธรรม

6. เป็นผู้สื่อข่าว

การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบเป็นลักษณะของผู้สื่อข่าวสาร มีขอบเขตในกิจกรรมดังนี้ คือ การเก็บรักษาข้อมูลเกี่ยวกับการเมือง การส่งจดหมายสนับสนุนผู้นำ เมื่อเขาทำความดี การเข้าร่วมอภิปรายทางการเมือง การให้ข้อมูล ความรู้เกี่ยวกับการเมืองแก่เพื่อนในชุมชนที่อาศัยอยู่การให้ความสนใจกับทางราชการและเขียนจดหมายถึงสื่อต่าง ๆ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ กิจกรรมแต่และอย่างต้องการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกับภายในชุมชน ผู้ที่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบการสื่อสาร มักเป็นผู้มีการศึกษาสูงมีข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองมากและมีความสนใจการเมืองมากด้วย ผู้ที่ทำหน้าที่สื่อข่าวสารทางการเมืองจะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลมากกว่าพวกเจ้าหน้าที่ ของพรรคหรือผู้รักชาติแต่จะไม่แสดงออกด้วยกิจกรรมประท้วง

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองประกอบด้วย การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการ เช่น การเลือกตั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ และการมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการ เช่น การประท้วง การเดินขบวน การนัดหยุดงาน เป็นต้น

3.5 ระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

จันทนา สุทธิจารี (2554 : 415) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนกระทำได้ใน 2 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองปกครองระดับชาติ ทำโดยผ่านการใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาหรือสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา การแสดงความคิดเห็น ตรวจสอบ และติดตามการทำงานของรัฐบาล โดยการแสดงออกทางกิจกรรมทางการเมืองที่กฎหมายกำหนด

2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่น โดยการใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้บริหารหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล การรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น ตรวจสอบ ติดตามการทำงานของผู้บริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ประกอบด้วย ระดับการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด และระดับการมีส่วนร่วมระดับชาติ เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา

4. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

4.1 ตัวแปรด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมือง

สมพิศ สุขแสน (2552 : 114) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ พบว่า เป็นปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุดในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนคือ ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมือง จากสื่อช่องทางต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

อำนาจ โทบุราณ (2553 : 117) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยทางการสื่อสารที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับสหภาพแรงงาน ของสมาชิกสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พบว่า ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจต่อบทบาททางการเมืองมาก จะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสมาชิกสหภาพแรงงาน กฟผ. มากขึ้นด้วย

คมคาย อุดรพิมพ์ (2554 : 172) ได้ศึกษาเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมทางการเมือง ของสตรีในจังหวัดมหาสารคาม จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจด้านการเมืองเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี ดังนั้นจึงควรได้รับการส่งเสริมเพื่อให้สตรีได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

ดังนั้นผู้วิจัยจึงคาดว่า ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจมีความสัมพันธ์ต่อบทบาทสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

4.2 ตัวแปรด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการเมือง

ไพฑูรย์ ผิวผาง. (2549 : 129) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลเป็อยน้อย อำเภอเป็อยน้อย จังหวัดขอนแก่น จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา อย่างน้อยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้ค่าไค-สแควร์ เท่ากับ 27.92

วันชัย วัฒนศัพท์. (2552 : 289-290) กล่าวว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารนั้นมีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ถ้าประชาชนได้รับรู้ข้อมูลที่สมบูรณ์และชัดเจนเป็นจริง ย่อมทำให้เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจของประชาชน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีประสิทธิภาพ

พิสิทธิ์ศักดิ์ ห้วยหงษ์ทอง. (2553 : 162) ได้ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาในจังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ตัวแปรการเปิดรับข่าวสารการเมืองจากสื่อมวลชน โดยถูกเลือกเข้าสมการเป็นอันดับหนึ่ง ทำนายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ร้อยละ 27.1

เอกวิทย์ นีรวโรจน์. (2553 : 84 - 87) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน: กรณีศึกษา เทศบาลเมืองนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ จากการศึกษาพบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนส่งผลกระทบต่อปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เทศบาลเมืองนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

ดังนั้นผู้วิจัยจึงคาดว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์ต่อบทบาทสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

4.3 ตัวแปรด้านทัศนคติทางการเมือง

ยศวดี นนตรี (2544 : 133) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ทัศนคติที่มีต่อองค์การบริหารส่วนตำบลในด้านต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและระดับความเป็นชุมชนเมืองของพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล โดยประชาชนที่มีทัศนคติระดับสูง และมีทัศนคติในทางบวกต่อการเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลสูงที่สุด

อารีรัตน์ สุขผล. (2550 : 77) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าจีน อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัด

สมุทรสาคร พบว่า ปัจจัยจิตวิทยาทางด้านทัศนคติส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

ชุติมา ตู๋นาราง. (2553 : 163) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอยชุมชนในเขตเทศบาลนครสมุทรปราการ จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยทางด้านทัศนคติมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยชุมชน มีความตระหนักถึงปัญหาของมูลฝอย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงคาดว่า ปัจจัยด้านทัศนคติมีความสัมพันธ์ต่อบทบาทสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

4.4 ด้านความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งทางการเมือง

จิรวุฒิ อนุสรณ์นการ (2544 : 85 - 90) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดยะลา พบว่า ปัจจัยความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

วีรพัชร พุดทอง (2549 : 75) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ความรู้สึกสัมฤทธิ์ผลทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ดังนั้นผู้วิจัยจึงคาดว่า ปัจจัยด้านความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองมีความสัมพันธ์ต่อบทบาทสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

4.5 ด้านการดำเนินงานของภาครัฐ

นัทธ์หทัย จันคุณจรรยารัตน์. (2552 : 121) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการพัฒนาประชาธิปไตย ศึกษากรณี เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ปัจจัยการรับรู้สถานการณ์ทางการเมือง ด้านนโยบายและผลงานในพื้นที่ มีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างสูงกับการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในการพัฒนาประชาธิปไตยของประชาชน

สมพิศ สุขแสน. (2552 : 109) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองอุดรดิษฐ์ พบว่า ด้านความพอใจในนโยบายและการบริหารงานประชาชนมีความพอใจในนโยบายและการบริหารงานของรัฐบาลหรือผู้บริหารท้องถิ่น ความพอใจดังกล่าวจะทำให้ลดการต่อต้านทางการเมืองและยังร่วมให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงคาดว่า การดำเนินงานของภาครัฐมีความสัมพันธ์ต่อบทบาทสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

4.6 ด้านผลตอบแทนจากกลุ่มการเมือง

วีระชัย เสงฆฎีกุล. (2550 : 69) ได้ศึกษาเรื่อง ความรู้ความเข้าใจและปัจจัยในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลห้วยอ้อ อำเภอคลอง จังหวัดแพร่ พบว่า ด้านการได้รับตำแหน่งและค่าตอบแทน การที่ประชาชนเป็นสมาชิกพรรคการเมือง / กลุ่มการเมืองในเขตเทศบาลตำบล ฯ มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ย 3.61 อยู่ในระดับมาก

วรทัศน์ วานิชอังกูร. (2534 : 35 - 36) ได้ศึกษาวิจัยพบว่า กลุ่มจะเป็นตัวแปรที่สำคัญในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ผู้ที่เป็นสมาชิกองค์การหรือชุมชนจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิก

นัทธ์หทัย ชันคุณจรรยารัตน์. (2552 : 121) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการพัฒนาประชาธิปไตย ศึกษากรณี เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ความต้องการผลประโยชน์ส่วนบุคคล มีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างสูงกับการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในการพัฒนาประชาธิปไตยของประชาชน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงคาดว่า ด้านผลตอบแทนจากกลุ่มการเมืองมีความสัมพันธ์ต่อบทบาทสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

5. แนวคิดเกี่ยวกับเทศบาล

5.1 ความเป็นมาของเทศบาล

วันนิสา หนูหอม. (2551 : 38) เทศบาลเป็นรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่น การปกครองรูปแบบเทศบาล เป็นการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินการปกครองเองตามระบอบประชาธิปไตยซึ่งเกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเริ่มจากการจัดตั้งสุขาภิบาลกรุงเทพฯ ร.ศ. 116 (พ.ศ. 2440) โดยมีพระราชกำหนดสุขาภิบาลกรุงเทพฯ ร.ศ. 116 ในส่วนของภูมิภาคมีการตราพระราชบัญญัติจัดการสุขาภิบาล ทำนดอม ร.ศ. 124 (2448) ขึ้นและพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 เรื่อง การจัดตั้งเทศบาลปรากฏชัดเจนในรัฐธรรมนูญลักษณะปกครองนคราภิบาล พ.ศ. 2461 กำหนดให้มีการปกครองท้องถิ่น “เทศบาล” ในเมืองจำลอง “คูสีตธานี” บริเวณพระที่นั่งอัมพรสถานแห่งนี้เพื่อใช้เป็นเมือง

ทดลองการปกครองตนเองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ประกาศใช้วันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2461 (ศูนย์รวมข้อมูลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2549) มีวิวัฒนาการเรื่อยมา จนถึงปี พ.ศ. 2475 ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมีการกระจายอำนาจการปกครองที่สมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น โดยมีการจัดตั้งเทศบาลขึ้นในปี พ.ศ. 2476 มีการตราพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 มีการยกสุขาภิบาลขึ้นเป็นเทศบาลแห่งแรก ต่อมาได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงยกเลิกกฎหมายเกี่ยวกับเทศบาลหลายครั้งจนในที่สุดได้มีการตราพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ยกเลิกพระราชบัญญัติเดิมทั้งหมดขณะนี้ยังมีผลบังคับใช้ซึ่งมีการแก้ไขครั้งสุดท้าย โดยพระราชบัญญัติเทศบาล (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2543

พระปิยะวัฒน์ ปิยสีโส (จักร์แต). (2554 : 56) ได้สรุปว่า การจัดตั้งเทศบาลเพื่อให้เทศบาลเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่น รูปแบบเทศบาลที่แยกมาจากการปกครองแยกออกจากระเบียบการบริหารราชการส่วนกลางชาวไทยรู้จักคำว่า เทศบาลมาตั้งแต่ พ.ศ. 2476 เทศบาลเป็นหน่วยงานหรือองค์กรที่เป็นตัวแทนของประชาชนในการดำเนินการปกครองด้วยตนเอง ภารกิจการทำงานของเทศบาลมีลักษณะเหมือนรูปแบบการทำงานระบบรัฐสภา โดยแบ่งโครงสร้างออกเป็น ฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ จากเงื่อนไขการจัดตั้งประเภทของเทศบาล การยกฐานะของเทศบาลจึงขึ้นอยู่กับรายได้ และขนาดของประชากรเป็นหลัก ในขณะเดียวกันก็มีการจัดตั้งพื้นที่ของตนเป็นการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล ท้องถื่นนั้นต้องมีความเจริญตามเกณฑ์เท่านั้น ส่วนท้องถิ่นที่มีรายได้น้อยและมีขนาดประชากรน้อยจึงมักขาดโอกาส

นรนิติ เศรษฐบุตร และคณะ. (2545 : 1) เทศบาล ถือเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประวัติความเป็นมายาวนานมากที่สุดในปัจจุบัน (ไม่นับรวมสุขาภิบาลซึ่งปัจจุบันได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลไปหมดแล้ว) เทศบาลในประเทศไทยถือกำเนิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2476 ตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง 1 ปี ภายใต้อำนาจของหลวงพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า เทศบาลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งซึ่งยกฐานะมาจากสุขาภิบาลเดิม มีอาณาเขตการปกครองชัดเจน การดำเนินงานต่าง ๆ จะต้องไม่ขัดต่อพระราชบัญญัติเทศบาลกำหนด

5.2 หลักเกณฑ์การจัดตั้งเทศบาล

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาจัดตั้งท้องถิ่นใดขึ้นเป็นเทศบาลไว้ 3 ประการ ได้แก่

1. จำนวนของประชากรในท้องถิ่นนั้น

2.ความเจริญทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาจากการจัดเก็บรายได้ ตามที่กฎหมายกำหนด และงบประมาณรายจ่ายในการดำเนินกิจการของท้องถิ่นนั้น

3.ความสำคัญทางการเมืองของท้องถิ่น โดยพิจารณาถึงศักยภาพของท้องถิ่น นั้นว่าจะสามารถพัฒนาความเจริญได้รวดเร็วมากน้อยเพียงใด

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น กฎหมายได้กำหนดให้จัดตั้งเทศบาลขึ้นได้ 3 ประเภท ดังนี้

1. เทศบาลตำบล กระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดหลักเกณฑ์การจัดตั้งเทศบาล ตำบลไว้อย่างกว้าง ๆ ดังนี้

1.1 มีรายได้จริง โดยไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ผ่านมา ตั้งแต่ 12,000,000 บาท

1.2 มีประชากรตั้งแต่ 7,000 คนขึ้นไป

1.3 ได้รับความเห็นชอบจากราษฎรในท้องถิ่นนั้น

สำหรับในกรณีที่มีความจำเป็น เช่น การควบคุมการก่อสร้าง อาคาร การแก้ปัญหาชุมชนแออัด การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การพัฒนาท้องถิ่นหรือการส่งเสริม การปกครองท้องถิ่นในรูปเทศบาล กระทรวงมหาดไทยจะสั่งให้ดำเนินการยกฐานะสุขาภิบาล เป็นเทศบาลตำบลเฉพาะแห่งได้ หรือกรณีที่จังหวัดเห็นว่าสุขาภิบาลใดมีความเหมาะสม สมควรยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตำบลใดก็ให้จังหวัดรายงานไปให้กระทรวงมหาดไทยพิจารณา สั่งให้ดำเนินการยกฐานะสุขาภิบาลเป็นเทศบาลตำบลได้ โดยให้จังหวัดชี้แจงเหตุผลและความ จำเป็น พร้อมทั้งส่งข้อมูลความเหมาะสมไปให้กระทรวงมหาดไทยพิจารณาด้วย

2. เทศบาลเมือง มีหลักเกณฑ์การจัดตั้งดังนี้

2.1 ท้องที่ที่เป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดทุกแห่ง ให้ยกฐานะเป็นเทศบาล เมืองได้โดยไม่ต้องพิจารณาถึงหลักเกณฑ์อื่น ๆ ประกอบ

2.2 ส่วนท้องที่ที่มีใช้เป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดยกฐานะเป็นเทศบาลเมือง ต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังนี้

2.2.1 เป็นท้องที่ที่มีพลเมืองตั้งแต่ 10,000 คนขึ้นไป

2.2.2 มีรายได้พอแก่การปฏิบัติหน้าที่อันต้องทำตามกฎหมายกำหนด

ไว้

2.2.3 มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเป็นเทศบาลเมือง

3. เทศบาลนคร มีหลักเกณฑ์การจัดตั้ง ดังนี้

- 3.1 เป็นท้องที่ที่มีพลเมืองตั้งแต่ 50,000 คนขึ้นไป
- 3.2 มีรายได้พอแก่การปฏิบัติหน้าที่อันต้องทำตามที่กฎหมายกำหนดไว้
- 3.3 มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลนคร

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดตั้งเทศบาลต้องอยู่ในหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติเทศบาลกำหนดซึ่งมีหลายองค์ประกอบ คือ รายได้ จำนวนประชากร และความเห็นชอบของประชาชนในท้องถิ่น

5.3 โครงสร้างของเทศบาล

พระราชบัญญัติเทศบาล (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2543 ได้กำหนดโครงสร้างให้เทศบาลมีองค์ประกอบดังนี้

1. โครงสร้างให้เลือกนายกเทศมนตรี โดยตรงจากประชาชนในเขตเทศบาลนครและเทศบาลเมืองภายหลังที่สมาชิกสภาเทศบาลนครหรือเทศบาลเมืองครบวาระ หรือมีเหตุต้องยุบสภาไป
2. เทศบาลตำบล ให้มีทางเลือกว่า เทศบาลแห่งใดจะมีการบริหารในรูปแบบคณะเทศมนตรีหรือนายกเทศมนตรี ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนในเขตเทศบาลแต่ละแห่ง

จึงกล่าวได้ว่า เทศบาลใดจะใช้โครงสร้างแบบคณะเทศมนตรีก็จะมีโครงสร้างดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น แต่หากเทศบาลใดใช้โครงสร้างแบบนายกเทศมนตรีนายกเทศมนตรีก็จะมาจากการเลือกตั้งโดยตรงและคณะผู้บริหารจะประกอบด้วยนายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรีที่มาจากการแต่งตั้งของนายกเทศมนตรีตามจำนวน ดังนี้

1. เทศบาลตำบล ให้มีรองนายกเทศมนตรีได้ไม่เกิน 2 คน
2. เทศบาลเมือง ให้มีรองนายกเทศมนตรีได้ไม่เกิน 3 คน
3. เทศบาลนคร ให้มีรองนายกเทศมนตรีได้ไม่เกิน 4 คน

และกฎหมายได้ให้อำนาจยกเทศมนตรีแต่งตั้งที่ปรึกษานายกเทศมนตรีเลขานุการนายกเทศมนตรี เพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือการปฏิบัติหน้าที่ของนายกเทศมนตรีอีกด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า โครงสร้างของเทศบาลประกอบด้วยโครงสร้างแบบคณะเทศมนตรีและโครงสร้างแบบนายกเทศมนตรี

5.4 อำนาจหน้าที่ของเทศบาล

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546

กำหนดให้เทศบาลมีอำนาจหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติหรือหน้าที่บังคับให้ปฏิบัติ และอำนาจหน้าที่ที่จะเลือกปฏิบัติ นอกจากนั้นมีอำนาจตามที่กฎหมายเฉพาะอื่น ๆ กำหนด ทั้งยังได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเทศบาลในฐานะระดับต่าง ๆ ไว้ เช่น เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนครไว้แตกต่างกันโดยมีรายละเอียดดังตาราง 1, 2.

1. หน้าที่บังคับหรือหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติสรุปแบ่งหน้าที่ตามฐานะของเทศบาลไว้ ดังนี้

ตารางที่ 1 อำนาจหน้าที่บังคับหรือหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ

เทศบาลตำบล	เทศบาลเมือง	เทศบาลนคร
1.รักษาความสงบเรียบร้อย	มีหน้าที่เช่นเดียวกับเทศบาลตาม	มีหน้าที่เช่นเดียวกับ
2.ให้มีและบำรุงทางบกและทางน้ำ	ข้อ 1-7 และมีหน้าที่เพิ่มอีกดังนี้ 1.ให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา	เทศบาลเมือง ตามข้อ 1-12 และมีหน้าที่เพิ่มอีก
3.รักษาความสะอาดของถนนหรือทางเดินและที่สาธารณะรวมทั้งการกำจัดขยะมูลฝอย	2.ให้มีโรงฆ่าสัตว์ 3.ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์และรักษา	ดังนี้ 1.ให้มีและบำรุงการ สงเคราะห์มารดาและ เด็ก
4.ป้องกันและระงับโรคติดต่อ	4.ให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ	2.กิจการอย่างอื่น ซึ่ง
5.ให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง	5.ให้มีและบำรุงส้วมสาธารณะ 6.ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น	จำเป็นเพื่อการ สาธารณสุข
6.ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม	7.ให้มีการดำเนินกิจการโรงรับจำนำหรือสถานสินเชื่อท้องถิ่น	
7.หน้าที่อื่น ๆ ซึ่งมีคำสั่งกระทรวงมหาดไทยหรือกฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่		

ตารางที่ 2 อำนาจหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ

เทศบาลตำบล	เทศบาลเมือง	เทศบาลนคร
1.ให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา	1.ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือและท่าข้าม	มีหน้าที่
2.ให้มีโรงฆ่าสัตว์	2.ให้มีสุสานและฌาปนสถาน	เช่นเดียวกับกับ
3.ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือและท่าข้าม	3.บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร	เทศบาลเมืองตาม
4.ให้มีสุสานและฌาปนสถาน	4.ให้มีและบำรุงการสงเคราะห์มารดาและเด็ก	ข้อ 1-12
5.บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร	5.ให้มีและบำรุงโรงพยาบาล	
6.ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์และรักษาคนเจ็บไข้	6.ให้มีการสาธารณสุขปโภค	
7.ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าและแสงสว่างโดยวิธีอื่น	7.จัดทำกิจกรรม ซึ่งจำเป็นเพื่อการสาธารณสุข	
8.ให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ	8.จัดตั้งและบำรุงโรงเรียนอาชีวศึกษา	
9.เทศพาณิชย์	9.ให้มีและบำรุงสถานที่สำหรับการกีฬาและพลศึกษา	
	10.ให้มีและบำรุงสวนสาธารณะสวนสัตว์และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ	
	11.ปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมและรักษาความสะอาดเรียบร้อยของท้องถิ่น	
	เทศพาณิชย์	

2. อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายเฉพาะอื่น ๆ นอกจากอำนาจหน้าที่ตามที่พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 กำหนดไว้แล้วยังมีกฎหมายเฉพาะอื่น ๆ กำหนดให้เทศบาลมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายนั้น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก เช่น

2.1 พระราชบัญญัติป้องกันภัยอันตรายอันเกิดแก่การเล่นมหรสพ พุทธศักราช 2464

2.2 พระราชบัญญัติภาษีโรงเรือนและที่ดิน พุทธศักราช 2475

2.3 พระราชบัญญัติสาธารณสุข พุทธศักราช 2535

2.4 พระราชบัญญัติควบคุมการใช้อุจจาระทำปุ๋ย พุทธศักราช 2490

- 2.5 พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง
พุทธศักราช 2493
- 2.6 พระราชบัญญัติป้องกันและระงับอัคคีภัย พุทธศักราช 2495
- 2.7 พระราชบัญญัติป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า พุทธศักราช 2498
- 2.8 พระราชบัญญัติทะเบียนราษฎร พุทธศักราช 2534
- 2.9 พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์ พุทธศักราช
2502
- 2.10. พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย
ของบ้านเมือง พุทธศักราช 2535
- 2.11 พระราชบัญญัติการผังเมือง พุทธศักราช 2518
- 2.12 พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พุทธศักราช 2522
- 2.13 พระราชบัญญัติป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พุทธศักราช 2522
- 2.14 พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พุทธศักราช 2523
- 2.15 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2542 ฯลฯ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า อำนาจหน้าที่ของเทศบาล เป็นอำนาจที่
ระบุไว้ในพระราชบัญญัติเทศบาล ประกอบด้วย อำนาจหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติหรือหน้าที่
บังคับให้ปฏิบัติและอำนาจหน้าที่ที่จะเลือกปฏิบัติ นอกจากนี้มีอำนาจตามที่กฎหมายเฉพาะ
อื่น ๆ กำหนดให้ปฏิบัติ

5.5 การบริหารงานของเทศบาล

การบริหารงาน ประกอบด้วย คณะเทศมนตรี จะทำหน้าที่เป็นผู้กำหนดนโยบาย
แนวทางการปฏิบัติงานในการพัฒนาท้องถิ่น จึงเห็นได้ว่าหน้าที่สำคัญในการวางแผน
ดำเนินงาน ก็คือคณะเทศมนตรีเป็นผู้รับผิดชอบควบคุมจัดทำให้เป็นไปตามแผนนั้น จึงเท่ากับ
ว่าคณะเทศมนตรีรับผิดชอบในด้านการวาง “นโยบาย” นั้นเอง เมื่อเปรียบเทียบกับ
การบริหารงานของรัฐบาลแล้วคณะเทศมนตรีก็เช่นเดียวกับคณะรัฐมนตรี ซึ่งบริหารราชการด้าน
นโยบาย ส่วนงานประจำทั้งหมดย่อมอยู่ในความรับผิดชอบของปลัดเทศบาลหรือคล้ายกับ
ปลัดกระทรวง

สำหรับสภาเทศบาล จะทำหน้าที่การตราเทศบัญญัติโดยไม่ขัดหรือแย้งกับตัวบท
กฎหมาย ซึ่งใช้บังคับแก่บุคคลทั่วไปในเขตเทศบาล หรือปฏิบัติการให้เป็นไปตามอำนาจ
หน้าที่ของเทศบาล และตามที่กฎหมายบัญญัติและให้อำนาจไว้ซึ่งจะเห็นได้ว่าในกรณีหลังนี้

กฎหมายได้ให้อำนาจแก่สภาเทศบาลมากในการวางนโยบายและการควบคุมการบริหารงานของ คณะเทศมนตรี การใช้อำนาจที่นับว่าสำคัญที่สุดของสภาเทศบาลในกรณีนี้คือ การพิจารณา ตราเทศบัญญัติงบประมาณประจำปี นับว่าสภาเทศบาลได้ใช้อำนาจอย่างสูงสุดในการบริหาร และควบคุมคณะเทศมนตรี

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การบริหารงานของเทศบาล ประกอบด้วย คณะ เทศมนตรีทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย สภาเทศบาล ทำหน้าที่ตราเทศบัญญัติ การ พิจารณาตราเทศบัญญัติต่าง ๆ โดยไม่ขัดแย้งกับตัวบทกฎหมายซึ่งใช้บังคับแก่บุคคลทั่วไป ในเขตเทศบาล

6. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเทศบาลตำบลอัคระคำ

6.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

ที่ตั้งตำบลอัคระคำ มีทั้งหมด 14 หมู่บ้าน ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอโพธิ์ชัย 6 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 36.2 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 2,625 ไร่ ถนนส่วนใหญ่ เป็นถนนลูกรัง สภาพทั่วไปเป็นที่ราบสูง สลับเนินเขา ตำบลอัคระคำมีอาณาเขต ดังนี้

6.1.1 ทิศเหนือ มีอาณาเขตเชื่อมติดต่อกับกิ่งอำเภอดอนจาน อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์

6.1.2 ทิศใต้ มีอาณาเขตเชื่อมติดต่อกับเขตองค์การบริหารส่วนตำบลขามเปี้ย อำเภอโพธิ์ชัย

6.1.3 ทิศตะวันออก มีอาณาเขตเชื่อมติดต่อกับเทศบาลตำบลคำพอง อำเภอ โพธิ์ชัย

6.1.4 ทิศตะวันตก มีอาณาเขตเชื่อมติดต่อกับกิ่งอำเภอดอนจาน จังหวัด กาฬสินธุ์

6.2 ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะทั่วไปของพื้นที่ของตำบลอัคระคำ จะเป็นพื้นที่ลักษณะมีความลาดชันมากระหว่างที่สูงและที่ราบ สภาพดินเป็นลักษณะดินทราย มีคลองน้ำตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นระหว่างช่องว่างที่เนินสูง ในฤดูแล้งน้ำจะแห้ง พื้นที่ส่วนใหญ่เหมาะแก่การทำ การเกษตร โดยทำไร่ในพื้นที่เนินสูงและทำนาในที่ราบ

6.3 หน่วยการปกครอง

เทศบาลตำบลอัคระคำ มีจำนวนประชากรที่อยู่ในเขตพื้นที่จำนวน 8,014 คน แยกเป็น ชาย จำนวน 4,008 คน หญิง 4,006 คน และจำนวนครัวเรือน 1,950 ครัวเรือน ดังนี้

ตารางที่ 3 จำนวนประชากร ครัวเรือน และผู้นำชุมชน

หมู่ที่/บ้าน	จำนวนประชากร			จำนวน ครัวเรือน	ผู้นำชุมชน
	ชาย	หญิง	รวม		
1. บ้านอัคระ	303	291	594	144	นายธีรวัฒน์ โพธิ์กุดศรี
2. บ้านนาเลา	423	455	878	230	นายคำพุด แคนกาไสย
3. บ้านโพนเต่า	333	364	697	154	นายพูลทรัพย์ แคนกาไสย
4. บ้านอัคระ	404	408	812	188	นายกอบชัย แคนดงเมือง
5. บ้านอัคระ	194	198	392	106	นายประวิทย์ แคนนาท
6. บ้านน้ำเกลี้ยง	333	307	640	165	นายบุญสินธุ์ ทองผดุง
7. บ้านเทพประสิทธิ์	290	261	551	136	นายกันหา แคนกาไสย
8. บ้านโนนสะอาด	415	406	821	212	นายอำคา แคนดงยิ่ง
9. บ้านพิบูลย์ชัย	176	194	370	88	นางพนิดา พรมงศ์
10. บ้านอวยศรี	244	212	456	102	นายสมจิตร สังชาติรี
11. บ้านศรีสมเด็จ	267	266	533	133	นายวิจิตร สังชาติรี
12. บ้านโพนเต่า	178	184	362	80	นายสุเมธ แคนกาไสย
13. บ้านอัคระ	208	221	429	105	นายบุญลักษณ์ โพธิ์ชัยรัตน์
14. บ้านอัคระ	240	239	479	107	นายสอน ทองเอนก
รวม	4,008	4,006	8,014	1,950	

ที่มา : ข้อมูล ณ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

1. สภาพเศรษฐกิจ

1.1 อาชีพ (แสดงอาชีพของประชากรในเขตเทศบาลตำบล)

1.1.1 ทำนา

1.1.2 ทำไร่มันสำปะหลัง

1.1.3 ทำไร่อ้อย

1.1.4 ทำไร่ยางพารา

1.1.5 รับจ้าง

1.1.6	เลี้ยงสัตว์		
1.1.7	ค้าขาย		
1.1.8	รับราชการ		
1.2	หน่วยงานธุรกิจในเขตเทศบาล		
1.2.1	ปั้มน้ำมัน(ตลอด)	9	แห่ง
1.2.2	โรงสีข้าว	26	แห่ง
1.2.3	ร้านค้า	68	แห่ง
1.2.4	ร้านซ่อม	9	แห่ง
1.3	สภาพทางสังคม		
1.3.1	การศึกษา		
1	โรงเรียนประถมศึกษา	5	แห่ง
2	ที่อ่านหนังสือพิมพ์	14	แห่ง
1.3.2	สถาบันและองค์กรทางศาสนา		
1)	วัด	8	แห่ง
2)	สำนักสงฆ์	3	แห่ง
1.3.3	ด้านสาธารณสุข		
1)	สถานอนามัย	1	แห่ง
2)	สถานพยาบาล	2	แห่ง
1.3.4	ด้านความปลอดภัย		
	ป้อมยามตำรวจ	1	แห่ง
1.3.5	ด้านโทรคมนาคม		
1)	ตู้โทรศัพท์สาธารณะ	8	ตู้
2)	ที่ทำการไปรษณีย์อนุญาต (ชั่วคราว)	1	แห่ง
1.4	แหล่งน้ำธรรมชาติ		
1.4.1	ลำห้วย	3	แห่ง
1.4.2	บึง,หนอง	2	แห่ง
1.5	แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น		
1.5.1	ฝายน้ำล้น	7	แห่ง
1.5.2	บ่อน้ำตื้น	15	แห่ง
1.5.3	บ่อน้ำโยก	52	แห่ง

1.6 ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่

1.6.1	พื้นที่ป่าไม้ ประมาณ 962 ไร่	คิดเป็นร้อยละ 4.25
1.6.2	พื้นที่ทำการเกษตร ประมาณ 11,263 ไร่	คิดเป็นร้อยละ 49.78
1.6.3	พื้นที่แหล่งน้ำ ประมาณ 842 ไร่	คิดเป็นร้อยละ 3.72
1.6.4	พื้นที่สาธารณะ รกร้างว่างเปล่า ประมาณ 4,039 ไร่	คิดเป็นร้อยละ

17.85

1.7. มวลชนจัดตั้ง

1.7.1	ลูกเสือชาวบ้าน 1 รุ่น	จำนวน 143 คน
1.7.2	อาสาพัฒนาป้องกันตนเอง (อพป.)	จำนวน 240 คน
1.7.3	ตำรวจอาสา 1 รุ่น	จำนวน 156 คน
1.7.4	อาสาป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.)	จำนวน 116 คน

1.8. ศักยภาพของเทศบาลตำบลอัครค้ำ

1.8.1 จำนวนบุคลากร

1) นายกและคณะผู้บริหาร	5	คน
2) จำนวนสมาชิกสภาเทศบาล	12	คน
3) พนักงานประจำสำนักงานเทศบาล	23	คน
4) พนักงานจ้างภารกิจ	45	คน
5) ลูกจ้างทั่วไป	16	คน
6) ลูกจ้างเหมาบริการ	26	คน
รวม	127	คน

1.8.2 สำนักปลัด 51 คน

1) ปลัดเทศบาล	1	คน
2) รองปลัดเทศบาล	1	คน
3) หัวหน้าสำนักปลัด	1	คน
4) เจ้าพนักงานธุรการ	3	คน
5) เจ้าหน้าที่ธุรการ	1	คน
6) นักวิชาการศึกษา	1	คน
7) นักพัฒนาชุมชน	1	คน
8) เจ้าพนักงานพัฒนาชุมชน	-	คน
9) เจ้าพนักงานทะเบียน	1	คน

10) ผู้ช่วยครูผู้ดูแลเด็กอนุบาลและปฐมวัย	4	คน
11) ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล	1	คน
12) เจ้าหน้าที่ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	1	คน
13) นักการภารโรง	1	คน
14) พนักงานขับรถยนต์	5	คน
15) พนักงานจ้างตามภารกิจ	16	คน
16) พนักงานจ้างทั่วไป	13	คน

1.8.3 กองคลัง 16 คน

1) หัวหน้ากองคลัง	1	คน
2) เจ้าพนักงานการเงินและบัญชี	1	คน
3) เจ้าพนักงานจัดเก็บรายได้	1	คน
4) เจ้าพนักงานพัสดุ	2	คน
5) เจ้าพนักงานธุรการ	1	คน
6) นักวิชาการการเงินและบัญชี	1	คน
7) พนักงานจ้างตามภารกิจ	9	คน

1.8.4 กองช่าง 9 คน

1) หัวหน้ากองช่าง	1	คน
2) นายช่างโยธา	1	คน
3) เจ้าพนักงานธุรการ	1	คน
4) ผู้ช่วยเจ้าพนักงานธุรการ	1	คน
5) ช่างไฟฟ้า	1	คน
6) ผู้ช่วยช่างไฟฟ้า	3	คน
7) คนงานทั่วไป	1	คน

1.8.5 ลูกจ้าง 17 คน

1.8.6 จ้างเหมาบริการ 22 คน

6.4 ศักยภาพของชุมชนและพื้นที่

ตำบลอัครคเคคำเป็นตำบลที่มีภูมิประเทศเป็นแบบสูง ๆ ต่ำ ๆ มีที่ราบลุ่มระหว่างเนินสูง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทำการเกษตร ได้แก่ ทำไร่ อ้อย ไร่มันสำปะหลัง และถั่วลิสง สัตว์ที่เลี้ยงได้แก่ วัว ควาย ไก่พื้นบ้านและเลี้ยงปลาในบ่อขนาดเล็กธรรมชาติ รายได้ต่อครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำ ถึงปานกลางพอเลี้ยงชีพได้ ในการพัฒนาให้ความรู้แก่

ประชาชน ในการประกอบอาชีพและการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร การฝึกอบรมอาชีพหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว เพื่อเพิ่มรายได้แก่ประชาชน

ในด้านการคมนาคมมีเส้นทางเชื่อมต่อไปจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นถนนลาดยางทอดผ่านตำบลระยะทางประมาณ 7 กม. นอกจากนั้นเป็นเส้นทางลูกรังและถนนเชื่อมระหว่างหมู่บ้าน เส้นทางลำเลียงผลผลิตทางการเกษตรยังไม่ดีและไม่ทั่วถึง ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มีการดำเนินการก่อสร้างเส้นทางคมนาคมไปถ้ำพระ ซึ่งเป็นวัดที่เก่าแก่อยู่ในป่าและภูเขา มีน้ำตกในช่วงฤดูฝน และมีถ้ำที่สวยงามเหมาะแก่การส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติในอนาคต

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปนัดดา โศคนานุช (2551 : 46) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรี ในองค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชุมชนยอมรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในระดับสูง ด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น โดยเริ่มจากการสมัครรับเลือกตั้ง การเลือกตั้งผู้แทนเข้าสู่ระบบการเมืองการตรวจสอบและถอดถอนออกจากตำแหน่ง โดยการปกครองระบอบประชาธิปไตย ถือว่าการเลือกตั้งเป็นกลไกที่สำคัญ และวิธีการที่ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครอง ก็คือการกระจายอำนาจการปกครอง ให้ประชาชนเป็นผู้รับผิดชอบการบริหารงานของท้องถิ่น โดยผ่านผู้แทนของตนเอง อันเป็นเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ที่ว่า “รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเอง และตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง พัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่นและทำเทียมกันทั้งประเทศรวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น” จากหมวด 9 การปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 282 – 290 ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิและมีส่วนร่วมในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น โดยผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542

สุทธิลักษณ์ วรวัลย์ (2550 : 87 - 93) ศึกษาเรื่อง บทบาทของสมาชิกสภาเทศบาลสตรีในเทศบาลนครเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของสมาชิกสภาเทศบาลสตรี

เทศบาลนครเชียงใหม่ในกิจกรรมต่าง ๆ และความพึงพอใจของประชาชนต่อบทบาทของสมาชิกสตรีผลการวิจัยพบว่า

กลุ่มตัวอย่างประชาชนในพื้นที่เขตเทศบาลนครเชียงใหม่ เห็นว่า สมาชิกสภาเทศบาลสตรีในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่มีบทบาทในการร่วมแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมการสนับสนุนและส่งเสริมความร่วมมือต่าง ๆ ในชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมการทัศนศึกษาดูงานภายในและภายนอกสถานที่กับชุมชนการเข้าร่วมกิจกรรมเด็กและเยาวชนและบทบาทในการเข้าร่วมประชุมสภาเทศบาลอยู่ในระดับมาก

สำหรับความพึงพอใจของประชาชนต่อบทบาทของสมาชิกสภาเทศบาลสตรีในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยภาพรวมอยู่ระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นบทบาทในการร่วมแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น ปัญหาน้ำท่วม เป็นต้น บทบาทในการเข้าร่วมกิจกรรมการสนับสนุนและส่งเสริมความร่วมมือต่าง ๆ ในชุมชนและบทบาทและการเข้าร่วมกิจกรรมการทัศนศึกษาดูงานภายในและภายนอกสถานที่กับชุมชน

ชาญยุทท์ โจศิรินนท์ และคณะ (2547 : 97 - 100) เห็นว่ากลไกเชิงสถาบันในการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชาย และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีในการตัดสินใจสามารถแบ่งตามบทบาทหน้าที่ได้เป็น 4 ประเภทหลัก ๆ ดังนี้

1. กลไกเชิงนโยบาย
2. กลไกเชิงปฏิบัติ
3. กลไกเชิงกฎหมาย
4. กลไกภาคประชาสังคม

แม้ว่าจะมีกลไกต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการและที่มาจากภาคประชาชนสังคมที่กล่าวมาแล้วก็ตาม ความก้าวหน้าในการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชายในด้านต่าง ๆ ยังไม่เป็นที่น่าพอใจนัก

องค์กรเอกชน ได้เสนอข้อสังเกต และข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาคความเสมอภาคหญิงชาย ดังนี้

1. การขาดเจตนาารมณ์ทางการเมือง และความตั้งใจจริงในการแก้ไขปัญหาคจากภาครัฐเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความล่าช้าในการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชาย โดยพิจารณาจากผลการดำเนินงานขององค์กรที่รับผิดชอบซึ่งได้รับการจัดสรรงบประมาณประจำปีจำนวนน้อยมาก

2. ปัจจัยด้านทัศนคติต่อความเสมอภาคหญิงชายในประเทศไทย ในประเทศไทย

ซึ่งถูกหล่อหลอมจากวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม ประกอบกับการขาดความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องบางกลุ่มเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานในเชิงรุก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวางแผนดำเนินงานซึ่งครอบคลุมถึงการกำหนดหัวข้อการวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้การใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยในการให้ความรู้แก่สาธารณะชน การรณรงค์ผลักดันให้มีกฎหมายที่จำเป็น ตลอดจนการวางแผนการดำเนินกิจกรรมในการสร้างความร่วมมือขององค์กรเอกชน เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน

3. ควรมีการจัดตั้งทีมงานที่ทำหน้าที่ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานในการสร้างองค์กรที่มีความเสมอภาคระหว่างหญิงชายอย่างสม่ำเสมอ

4. ควรมีการรณรงค์เกี่ยวกับการสร้างความตระหนักรับรู้ด้านมิติหญิงชายต่อสาธารณะชน โดยผ่านสื่อหลายรูปแบบ

ประมวล นาคัน. (2547 : 82 - 87) ศึกษาบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีบทบาทความรู้ความเข้าใจและมีส่วนร่วมอยู่ในระดับที่ดี อันเป็นผลจากการที่รัฐธรรมนูญแห่งประเทศไทย ปีพุทธศักราช 2540 เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ทุกชั้นตอน และการได้รับความรู้ ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ การจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ทำให้ประชาชนต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น อีกทั้งกระแสการเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ของสตรี ประกอบกับการที่รัฐบาลและหน่วยงานต่าง ๆ เห็นความสำคัญของสตรีที่จะเป็นพลังในการพัฒนา ตั้งแต่ระดับรากหญ้า จนถึงระดับประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการปกครองระดับท้องถิ่น ในแต่ละรูปแบบได้เปิดโอกาสให้ประชาชนทั้งชายหญิงในท้องถิ่นได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง

สุธีรา วิจิตรานนท์ และเมทินี พงษ์เวช. (2547 : 70 - 80) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของผู้หญิงในพรรคการเมืองไม่แตกต่างจากเวทีอื่น ๆ กล่าวคือ ผู้หญิงที่อยู่ในคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง มีจำนวนร้อยละ 10 ในฐานะที่ปรึกษาพรรคหรือที่ปรึกษาหัวหน้าพรรคจะมีสัดส่วนที่น้อยมาก

สันติ สันทัต. (2547 : 95 - 100) ได้ศึกษาบทบาทการเมืองของสตรีในองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า สถานภาพของบุคคลมีผลต่อทัศนคติต่อบทบาททางการเมือง กล่าวคือเพศชายจะเห็นว่าบุรุษดีกว่าสตรี แต่เพศหญิงจะเห็นว่าสตรีดีกว่าบุรุษ

สมบัติ คุณเจริญ. (2547 : 81- 84) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดในการพัฒนาท้องถิ่น : ศึกษากรณีจังหวัดฉะเชิงเทรา มีวัตถุประสงค์เพื่อ

ศึกษาระดับความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด
 ละโว้ จะชิงเทรา ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของสมาชิกสภาองค์การบริหาร
 ส่วนจังหวัดละโว้ ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด
 ละโว้ มีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด
 ว่าจะต้องทำหน้าที่ในการพัฒนาท้องถิ่นแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนและปฏิบัติ
 หน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เป็นต้น สำหรับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น พบว่า
 ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองการบริหาร ด้านทรัพยากรธรรมชาติและ
 สิ่งแวดล้อม และด้านสังคม สมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดละโว้ จะชิงเทรา มีส่วนร่วมในทุกด้าน
 ในระดับปานกลาง

รองจันทร์ วงศ์จิต. (2546 : 93 - 97) ได้ศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติของประชาชนต่อการ
 ปฏิบัติงานของปลัดเทศบาลหญิง ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กลุ่ม
 ตัวอย่างมีทัศนคติที่ดีว่า ปลัดเทศบาลหญิง ได้แก่ ปลัดเทศบาลหญิงมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น
 ความเป็นสตรีของปลัดเทศบาลหญิงไม่มีผลต่อการปฏิบัติงาน ปลัดเทศบาลหญิงแต่งกายได้
 เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน ปลัดเทศบาลหญิงมีกิริยา วาจาที่สุภาพในการปฏิบัติงานอีกทั้ง
 กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติที่ดีว่า ปลัดเทศบาลหญิงมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานมีความ
 ละเอียดยรอบรอบในการปฏิบัติงาน อีกทั้งมีการวางตัวได้อย่างเหมาะสมทำให้สามารถ
 ประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่จะเห็นว่าความ
 เป็นสตรีของปลัดเทศบาลหญิงไม่มีผลต่อการปฏิบัติงานและมีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน
 ของปลัดเทศบาลหญิงก็ตาม แต่ก็ยังมีปัญหาและอุปสรรคบางประการที่ทำให้ทัศนคติต่อการ
 ปฏิบัติงานของปลัดเทศบาลหญิงไม่ดีเท่าที่ควร เช่น การที่ปลัดเทศบาลหญิงไม่สามารถ
 ตัดสินใจตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว จึงไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นการที่ปลัดเทศบาลหญิง
 เป็นผู้นำนโยบายของคณะผู้บริหารเทศบาล ไปปฏิบัติจึงทำให้เห็นว่า ปลัดเทศบาลหญิง ไม่มี
 ความคิดริเริ่ม เนื่องจาก ต้องปฏิบัติตามนโยบายของคณะผู้บริหารดังกล่าว การที่ปลัดเทศบาล
 หญิงยังไม่สามารถแสดงความโปร่งใสได้ว่าจะไม่ทุจริต คอรัปชั่น จึงทำให้ประชาชนยังมี
 ความไว้วางใจ และการที่ปลัดเทศบาลหญิงก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำทางการบริหารของเทศบาลซึ่งมี
 หน้าที่และความรับผิดชอบมากมายจึงจำเป็นที่ปลัดเทศบาลหญิงจะต้องปรับปรุงบทบาทและ
 ค่านิยมในการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้รับการยอมรับมากขึ้น ควรมีการฝึกอบรมเพื่อเพิ่ม
 ประสิทธิภาพในการพัฒนาความคิดริเริ่มของปลัดเทศบาลหญิงให้สามารถพัฒนาหน่วยงานให้
 เป็นที่พึงพอใจและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในภาพรวมอย่างสูงสุด

สุรัสวดี หุ่นพยนต์ และชนาธิป บุญยเกตุ. (2546 : 4 - 5) ศึกษาเรื่อง สตรีกับบทบาทในการเข้าร่วมองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) : บริบททางสังคม วัฒนธรรม และการเมือง ผลการศึกษาวิจัยพบว่า สมาชิก อบต. หญิงได้รับเลือกเข้ามาทำงานในอบต. ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานทั่ว ๆ ไป ไม่ค่อยมีบทบาทความสำคัญมากนัก ยกเว้นกลุ่มตัวอย่างบางคนที่ได้รับผิดชอบงานที่เกี่ยวกับการบริหารและตัดสินใจบ้าง ซึ่งพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ได้รับผิดชอบงานที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารนั้น มักจะเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ในการทำงานเพื่อชุมชนมาก่อน เป็นที่รู้จักและยอมรับของชุมชนมาก่อน จึงเป็นที่ยอมรับของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นผู้ชายด้วย

สินธุ์ มุ่งดี. (2545 : 75 - 78) ศึกษาเรื่อง สตรีกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าสตรีในอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ มีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งการศึกษา รายได้ อาชีพ ประสบการณ์ การเป็นผู้ประกอบการเป็นสมาชิกกลุ่มและการฝึกอบรม เป็นปัจจัยสนับสนุนสตรีในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น

ชวนชม สร้อยเพชร. (2543 : 86 - 90) ได้ศึกษาถึงบทบาทสตรีในโครงการพัฒนาตำบลของอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งพบว่า ความคิดเห็นของกลุ่มประชากรต่อบทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่าองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่เล็กที่สุดและใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด ดังนั้น สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลจึงเป็นผู้ที่รู้ปัญหาต่าง ๆ ของท้องถิ่นตัวเองดีที่สุดและการแก้ไขก็รวดเร็วกว่าระบบราชการเดิมที่ต้องรองบประมาณจากส่วนกลาง ในขณะที่อบต. มีงบประมาณเป็นของตัวเอง แม้ว่าจะเป็นองค์กรใหม่ซึ่งยังมีปัญหาในเรื่องของการบริหารงานอยู่บ้าง เพราะสมาชิก อบต. เองก็ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทของตัวเองเท่าที่ควร ยิ่งสมาชิก อบต. ที่เป็นสตรียิ่งมีอุปสรรค เนื่องจากค่านิยมที่ถูกปลูกฝังมานานว่า สตรีนั้นต้องอยู่กับเรือน มีหน้าที่ดูแลเรื่องในบ้าน และยังพบอีกว่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล คือ เพศ การศึกษา และอาชีพนั้น เพศไม่มีความสัมพันธ์ต่อบทบาทของสมาชิกสตรี อบต. ในด้านต่าง ๆ คือ ไม่ว่าเพศชายหรือหญิงก็มีส่วนในการจัดทำโครงการพัฒนาตำบลเหมือนกัน แต่การศึกษาและอาชีพนั้นมีความสัมพันธ์ต่อบทบาทของสมาชิกสตรี อบต. คือ การศึกษาและอาชีพที่แตกต่างกันมีผลต่อการจัดทำโครงการพัฒนาตำบลที่แตกต่างกัน

วันทนี วาสิกะสิน และสุนีย์ เหมะประสิทธิ์. (2541 : 94 - 98) โดยศึกษาสังคมไทยคาดหวังอย่างไรกับผู้หญิง จากผู้ตอบ 1,838 คน ส่วนใหญ่เป็นสตรี

อายุ 21 – 30 ปี สถานภาพทั้งสมรสและโสด ฐานะใกล้เคียงกัน บิดามารดามีการศึกษาระดับประถมศึกษาส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร มารดาเป็นแม่บ้านได้รับการเลี้ยงดูแบบเสมอภาคเท่าเทียมกันส่วนใหญ่

ประเด็นค่านิยมของสังคมไทยต่อสตรี มีความคิดเห็นโดยสรุปดังนี้

1. ขอบจำกัดความเป็นหญิง มองว่าสังคมไทยไม่เสมอภาค เช่น สตรีถูกคุกคามทางเพศจากผู้ชายเป็นเพศที่ใช้อารมณ์ถ้าไม่แต่งงานจะถูกเรียกว่าสาวทิ้งก
2. ความเชื่อเรื่องผู้หญิง เป็นค่านิยมเชิงซ้อนหรือไม่เสมอภาค เช่น นิยมบุตรชายมากกว่าบุตรสาว บุรุษมักให้ความสำคัญด้านอาชีพมากกว่าสตรี การที่สตรีถูกสามีทารุณ เป็นเรื่องภายในครอบครัวไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวถ้าสามีนอกใจภรรยาเป็นความบกพร่องของภรรยา
3. การเลือกคู่ครอง ปัจจุบันสตรีมีโอกาเลือกมากกว่าเก่า บิดามารดายังมีอิทธิพลต่อการเลือกคู่ของสตรี และต้องการให้สตรีได้สามีฐานะดี บิดามารดาจะรู้สึกเสียหน้าถ้าบุตรสาวไม่ได้แต่งงาน
4. การอบรมเลี้ยงดู มักอบรมให้สตรีปรนนิบัติและเชื่อฟังสามี และประเด็นที่สตรีสืบสกุลไม่ได้ไม่ใช่สาเหตุที่ถูกกีดกันการศึกษาและการเลี้ยงดูที่ไม่เสมอภาค
5. พฤติกรรมทางเพศของหญิง สังคมควรหวงแหวนพรหมจรรย์ สตรีที่ท้องก่อนแต่งจะถูกประณามว่าใจง่าย ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าภรรยาสามารถแสดงออกซึ่งความต้องการทางเพศกับสามีตนได้ และไม่เห็นด้วยที่สังคมจะประณามสตรีที่ถูกข่มขืนว่าไม่ระมัดระวังตนเอง

ประเด็น ความคิดเกี่ยวกับบทบาททางสังคมของสตรีไทย

1. บทบาทความเป็นบุตรสาว คาดหวังให้บุตรสาวรับภาระงานบ้านมากกว่าบุตรชาย สตรีต้องดูแลบิดามารดาชราและช่วยกิจการครอบครัว แต่ไม่เห็นด้วยที่สตรีจะขายบริการทางเพศ
2. บทบาทหน้าที่การงาน สตรีมีภาระทั้งในบ้านนอกบ้าน สตรีมีโอกาเลือกน้อยกว่าบุรุษ บุรุษได้รับค่าจ้างและเลื่อนตำแหน่งได้มากกว่าสตรี
3. บทบาทความเป็นมารดา ถ้าเกิดปัญหาในชีวิตสมรส ภรรยาไม่ทะเลาะเลี้ยงบุตรเชื่อฟังสามี ยินยอมให้สามีมีอำนาจตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ สตรีควรสนับสนุนความก้าวหน้าในอาชีพสามี ไม่มีสิทธิปฏิเสธเมื่อสามีมีความต้องการทางเพศ และไม่เห็นด้วยว่าภรรยาที่มีบุตรไม่ได้บกพร่อง ควรได้งานนอกบ้าน
4. บทบาทความเป็นมารดา บุตรให้ความสำคัญมารดาบิดามากกว่าบิดา สามีควรรับผิดชอบงานบ้าน ควรรับผิดชอบการท้องนอกสมรสของสตรี

ประเด็น ความคิดเห็นในการอบรมเลี้ยงดูบุตรในครอบครัว ส่วนใหญ่เลี้ยงเท่าเทียม เป็นแบบอย่างที่ดีให้การศึกษาเท่าเทียม

ประเด็น ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาครอบครัวและปัญหาสังคม ที่มีผลจากค่านิยม ไม่เสมอภาคระหว่างเพศ

1. ปัญหาครอบครัวและปัญหาสังคม การหย่าร้างที่พื้นฐานจากการนอกใจและไม่รับผิดชอบของสามีต่อภรรยา เพราะบุรุษเลี้ยงดูให้เป็นใหญ่กว่าสตรี ปัญหาทำแท้ง การทิ้งทารกแรกเกิด ค่านิยมการเที่ยวผู้หญิงทำให้เกิดหญิงบริการ

ขวัญฤทัย จำจำรัส. (2541 : 114 - 117) วิจัยเรื่อง มองบทบาทบาทผู้หญิงไทยบนเส้นทางการเมืองผ่านสายตาผู้นำองค์กรพัฒนาสตรี พบว่า ผู้นำองค์กรพัฒนาด้านสตรีส่วนใหญ่มักจะยึดแนวคิดสตรีนิยมแบบเสรีเป็นแนวทางหลักในการตอบคำถามในประเด็นวิจัย ดังนี้

ประเด็น ที่เกี่ยวกับความคิดเห็นขององค์กรพัฒนาสตรีต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีไทย พบว่า ผู้นำองค์กรพัฒนาสตรีที่มีแนวคิดสตรีนิยมแบบเสรีได้แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นนี้ กล่าวคือ การเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีไทยยังมีสัดส่วนของจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับการสู่บทบาททางการเมืองของบุรุษ อาจกล่าวได้ว่า การเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีนั้นเป็นตัวแทนที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เสมอภาคระหว่างหญิงและชายในสังคมไทย

ประเด็น ที่เกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้นำองค์กรพัฒนาสตรีต่อการแสดงบทบาททางการเมืองของนักการเมืองสตรี พบว่า นักการเมืองสตรีถือเป็นพลังที่สำคัญในการผลักดันนโยบายหรือกฎหมายที่เกี่ยวกับสตรี แต่เนื่องจากจำนวนของนักการเมืองสตรีที่มีอย่างจำกัด จึงทำให้การผลักดันนโยบายหรือกฎหมายที่เกี่ยวกับสตรียังไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหาของสตรีในสังคมไทย ปัจจัยจากภายนอกเป็นตัวจำกัดบทบาททางการเมืองของสตรีในประเด็นสังคมเพียงบางประเด็นเท่านั้น ซึ่งจะก่อให้เกิดผลเสียต่อการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เนื่องจากขาดการเชื่อมโยงปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

ประเด็น ที่เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมหรือสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีบนเส้นทางการเมือง พบว่า อุปสรรคที่สำคัญต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองมักจะ ได้แก่ นโยบายพรรคการเมืองที่ไม่ได้เปิดโอกาสให้สตรีในสังคมไทยสามารถเข้าสู่บทบาททางการเมืองอย่างจริงจัง วัฒนธรรมและค่านิยมดั้งเดิมที่ฝังรากลึกเกี่ยวกับบทบาททางเพศรวมถึงตัวสตรีเองอีกด้วยที่เป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีบนเส้นทางการเมือง ปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรี

บนเส้นทางการเมือง องค์กรพัฒนาสตรี และกระแสโลกที่ได้ให้ความสำคัญในประเด็นสตรี
รวมทั้งการศึกษาของสตรีก็ถือเป็นตัวผลักดันสำคัญที่ทำให้สตรีเข้าสู่บทบาทการเมืองมากขึ้น

ประเด็นที่เกี่ยวกับความเสมอภาคระหว่างหญิงชายในสังคมไทย พบว่า
ในสังคมไทยยังไม่พัฒนาเท่ากับประเทศทางตะวันตก แม้สังคมไทยจะมีการพัฒนาในด้าน
กฎหมายที่เกี่ยวกับความเสมอภาคระหว่างหญิงชายแล้วก็ตาม แต่ไม่อาจเกิดขึ้นจริงในการ
ปฏิบัติ เมื่อพิจารณาจากค่านิยมนักการเมืองบุรุษยังไม่ได้ให้เกียรติและให้ความเคารพต่อ
นักการเมืองสตรีมากนัก

วันวิสาข์ คำชำนาญ. (2540 : 4 - 5) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินบทบาท
ทางการเมืองและโอกาสความก้าวหน้าทางการบริหารของนักการเมืองหญิง พบว่า ปัจจัยที่มี
ผลต่อการก้าวสู่บทบาททางการเมืองและปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการแสดง บทบาททางการเมือง
ของนักการเมืองหญิงที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี คือ คุณสมบัติน ส่วนตัวของรัฐมนตรีสตรี
(การศึกษา สถานภาพทางครอบครัว สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม) มีส่วนสำคัญใน
การส่งเสริมและสนับสนุนโอกาสในการแสดงบทบาททางการเมืองและจากการศึกษาปัญหา
และอุปสรรคในการดำเนินบทบาททางการเมืองและโอกาสความก้าวหน้าทางการบริหารของ
นักการเมืองสตรีที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีในระบบการเมืองไทย พบว่า อุปสรรคที่สำคัญต่อ
การเข้าสู่บทบาททางการเมืองมักจะได้แก่ วัฒนธรรมและค่านิยมดั้งเดิมที่ฝังรากลึกเกี่ยวกับ
บทบาททางเพศ วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นเหตุผลการหนึ่งที่สตรีไม่ไม่ยอมเข้ามามีส่วนร่วม
ร่วมทางการเมือง ซึ่งอาจเกิดจากพรรคการเมืองที่ปิดกั้นไม่ได้เปิด โอกาสให้ผู้หญิงในสังคมไทย
สามารถเข้าสู่บทบาททางการเมืองอย่างจริงจัง รวมถึงตัวผู้หญิงเองอีกด้วยเช่นกันที่เป็น
อุปสรรคที่สำคัญต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของผู้หญิงบนเส้นทางทางการเมืองและการมี
สัดส่วนน้อยของสตรีเข้าสู่การเมืองไทย

ชุมพร แสงมณี. (2540 : 85 - 88) ได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทสตรีในการบริหารงาน
ขององค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลนั้น
สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล
นั้น สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นกลุ่มบุคคลสำคัญที่จะขับเคลื่อนความ
เจริญก้าวหน้าไปสู่องค์กรในฐานะเป็นหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ชิดกับความ
เป็นอยู่และวิถีชีวิตของประชาชนมากที่สุด ดังนั้น สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลไม่ว่า
เพศชายหรือเพศหญิง ก็มีความสำคัญต่อความสำเร็จในการพัฒนาท้องถิ่นไม่ต่างไปจากกัน
และที่ผ่านมาสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นสตรีก็สามารถแสดงผลงานในด้าน
การบริหารให้เป็นที่ยอมรับจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลชายและสังคมทั่วไปแล้ว

ว่าสามารถร่วมบริหารงานในองค์กรได้ดีไม่ด้อยไปกว่าชาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวกับบทบาทสตรี สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นเพศหญิงให้ความสนใจในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกันมากกว่า ดังนั้น จึงสามารถกล่าวได้ว่า ปัจจุบันความสามารถในการบริหารงานของเพศหญิงและเพศชายนั้น ไม่มีข้อแตกต่างกันในขณะที่สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นเพศชายก็ยอมรับการทำงานของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสตรีเช่นกัน

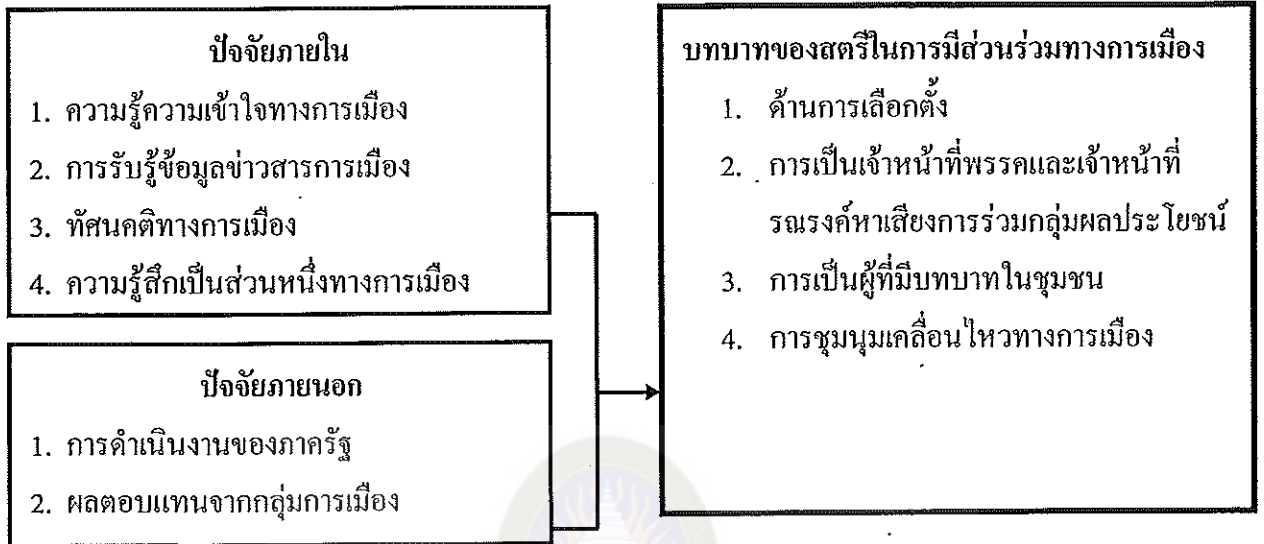
จากการศึกษาเอกสารและงานที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า บทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองส่วนท้องถิ่น เริ่มเข้ามามีบทบาทเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงเรื่องสิทธิของสตรีให้มีความเสมอภาคเท่าเทียมชายตามข้อบัญญัติของกฎหมายต่าง ๆ แต่สภาพความเป็นจริงแล้วบทบาทของสตรีทางการเมืองยังคงเปลี่ยนแปลงไปน้อยและช้ามาก ถึงแม้ปัจจุบันประเทศไทยจะมีนายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นผู้หญิงแล้วก็ตาม สาเหตุที่อาจเกิดจากค่านิยม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อของสังคมไทย ถือเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องนำมาพิจารณาหามาตรการและกลยุทธ์เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติ ความคิด ความเชื่อของคนในสังคมไทย เพื่อให้ผู้หญิงและผู้ชายสามารถทำงานควบคู่กันไปทั้งระบบ เพื่อเปิดโอกาสให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมทางสังคม การเมือง การปกครองในระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องปลูกฝังค่านิยมตั้งแต่ระดับรากหญ้า หรือหน่วยงานเล็ก ๆ เสียก่อน โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองส่วนท้องถิ่น เทศบาลตำบลอัคระคำ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด อาจจะเป็นประโยชน์ในการยืนยันสมมติฐานหรือยืนยันผลการวิจัยขั้นต้นที่ไม่เปลี่ยนแปลง แม้เวลาจะผ่านไป หรือผลการวิจัยในครั้งนี้อาจจะทำให้บทบาทของสตรีที่มีต่อการเลือกตั้งในเทศบาล จะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในปัจจุบัน

8. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตเทศบาลตำบลอัคระคำ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยศึกษาจากการค้นคว้า เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ Mibrath. (1965 : 9 – 14) Huntington and Nelson. (1976 : 161 – 167) จันทนา สุทธิจารี (2544 : 412 – 414) และ ทินพันธ์ นาคะตะ (2524 : 213) ดังแผนภาพที่ 1

ตัวแปรอิสระ
(Independent Variables)

ตัวแปรตาม
(Dependent Variables)

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย